

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění

Albert Komárek

**MARIÁNSKÉ, TROJIČNÍ A SVĚTECKÉ SLOUPY NA
KRÁLOVÉHRADECKU A RYCHNOVSKU**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

PRAHA 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 21. 11. 2010

Mariánské, trojiční a světecké sloupy na Královéhradecku a Rychnovsku

Our Lady, Trinity and Saints' Columns in Hradec Králové Region and in Rychnov nad Kněžnou

Anotace:

Diplomová práce se zabývá otázkou, v jaké době a kde je možné hledat původ sloupů, proč vznikaly mariánské, trojiční a světecké sloupy v Evropě a na našem území, co bylo příčinou moru a jaké byly jeho následky v Evropě i u nás. V hlavní části se práce zaměřuje na místa, kde jsou tato sochařská díla umístěna. Oblast je vymezena územím bývalého okresu Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou. Bude nás zajímat nejen to, jaký význam měla tato díla v minulosti, ale i z pohledu dnešní doby. Jejich urbanistický, architektonický, umělecký, duchovní popř. jiný význam. Práce neopomíná mariánskou ani světeckou úctu. Popisuje sochy světců na vrcholech sloupů i v jejich okolí. V souvislosti s mariánskou úctou bude věnována pozornost prvnímu mariánskému sloupu u nás. Autor této práce porovnává své poznatky bádání s pracemi jiných autorů. V příloze jsou sloupy vyobrazeny, včetně mapy s jejich umístěním na sledovaném území Královéhradecka a Rychnovska.

Klíčová slova: mariánské, trojiční a světecké sloupy, Panna Maria, mariánská úcta, světci, morová epidemie.

Annotation:

My diploma thesis deals with a question of when and where it is possible to seek for origins of columns, questions like why were Our Lady, Trinity and Saints' columns built in Europe and what was the cause of plague epidemic and its results in Europe are answered. The main part of my diploma thesis focuses on places where these sculptures are situated. The zone is defined by the formal Hradec Králové division and by the town Rychnov nad Kněžnou. We will be interested not only in significance of these statues in the past but also in its significance nowadays - their urban, architectonic, artistic, spiritual and other meanings. The diploma thesis does not ignore Marian and saint veneration. It describes the statues of saints at the top of the columns and in their surroundings. In connection with Marian veneration, the attention will be focused on the first Our Lady column in our country. The author of this diploma thesis compares his knowledge with works of other

authors. In the supplement, the columns are depicted including the map of their placement in Hradec Králové District and in Rychnov nad Kněžnou.

Keywords: Our Lady, Holy Trinity and Saints' columns, Our Lady, Marian veneration, saints, plaque epidemic.

Děkuji svému vedoucímu práce PhDr. Tomáši Petráčkovi, Ph.D., Th.D. za cenné rady při vedení této diplomové práce. Dále tímto děkuji za ochotu Mgr. Petru Polehlovi, Ph.D., za inspiraci prom. historikovi Jaroslavu Prokopovi a dalším pracovníkům archívů a muzeí.

Obsah

Úvod.....	7
1 Vznik a původ sloupů.....	10
1.1 Nejstarší sloupy v Evropě.....	11
1.2 Nejstarší sloup v Čechách.....	12
1.2.1 Iniciativy na obnovu mariánského sloupu v Praze.....	13
2 Důvody vzniku mariánských a světeckých sloupů.....	16
3 Původ a příčina „černé smrti“.....	17
3.1 Morová epidemie v Evropě a na našem území.....	18
3.2 Mariánská a světecká úcta.....	21
4 Mariánské, trojiční a světecké sloupy na Královéhradecku a Rychnovsku.....	23
4.1 Umístění sloupů a pilířů na Královéhradecku a jejich popis.....	23
4.2 Umístění sloupů a pilířů na Rychnovsku a jejich popis.....	40
4.2.1 Jaký význam měla tato díla v minulosti a jejich význam v současnosti.....	69
4.2.2 Architektonický, urbanistický, umělecký a duchovní význam.....	70
4.3 Sochy světců na sloupech a podstavcích.....	72
4.3.1 Ikonografie Panny Marie.....	73
5 Závěr.....	75
Seznam použitých zkratk.....	77
Seznam použité literatury a pramenů.....	78
Elektronické zdroje informací.....	84
Seznam příloh.....	85
Přílohy	

Úvod

Mariánské, trojiční a světecké sloupy jsou významnou a neoddělitelnou součástí mnoha našich měst i venkova. Tato díla jsou příkladem objektů, které souhrnně nazýváme drobná sakrální architektura. Byla většinou stavěna na náměstích nebo na jinak důležitých místech, a proto bývala nejen v minulosti svědkem mnoha významných událostí.

Mariánské sloupy vznikaly v období moru a motivem k jejich stavbě bylo díkyvzdání za to, že určité město bylo uchráněno od moru nebo prosba, aby se mor do města nedostal. Morové epidemie však nebyly jediným impulsem pro jejich zhotovení. Postava Matky Boží, Panny Marie, byla na sloupech Královéhradecka nejčastěji znázorňována ikonograficky jako Madona nebo jako Neposkvrněná, tj. Immaculata. Na Rychnovsku lze, mimo již zmíněné motivy, vidět na vrcholech sloupů či pilířů také ikonografické znázornění Panny Marie typu Pomocná, Bolestná, Pieta, Lurdská aj.

V období baroka se vzdávala úcta světcům, z nichž velmi oblíbenou a nejčastěji zpodobňovanou osobností byl sv. Jan Nepomucký. Hojně byla v sochařském umění na vrcholech sloupů ikonograficky rovněž znázorňována např. sv. Anna, sv. Florián, Nejsvětější Trojice, ale i jiní světci a témata.

Základním impulsem k napsání této práce je snaha o zmapování těchto zajímavých sochařsko - uměleckých výtvorů na území bývalého okresu Hradec Králové (viz Příloha č. 1) a okresu Rychnov nad Kněžnou (viz Příloha č. 27). Výzkum byl prováděný na místech, o nichž se zmiňuje odborná literatura. Při tomto autorově zkoumání ve městech i v krajině byla nalezena kamenosochařská díla, o kterých se pracovníci Státního ústavu památkové péče v Praze (SÚPP) v jejich materiálové studii z roku 1999 s názvem „Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou“ a v roce 2000 obdobná studie z oblasti Královéhradecka od autorů Ivany Maxové, Vratislava Nejedlého a Pavla Zahradníka, nezmiňují. Vydaná materiálová studie SÚPP z Královéhradecka uvádí jejich počet číslem osmnáct; díla byla postavena v níže uvedených lokalitách: v Březhradě, Hradci Králové, Hrádku u Nechanic, Chlumci nad Cidlinou, Libčanech, Lípě - Chlumu, Loučné Hoře, Máslojedech, Nedělišti, Nechanicích, Novém Bydžově, Smidarech a v Třebechovicích pod Orebem. Pískovcové statue jsou na vrcholu většiny popisovaných sloupů. Pouze tři jsou bez ikonograficky znázorněné postavy a na jejich vrcholu je instalovaný kříž, z toho ve dvou případech s ukřižovaným Kristem (Krucifixem).

Autor této diplomové práce při svém bádání našel na Královéhradecku další výtvořky tohoto typu v obcích Benátky, Lužec nad Cidlinou, Předměřice nad Labem a Stěžery. Díla vznikala převážně v období baroka a v 19. století. V oblasti bývalého okresu Rychnov nad

Kněžnou bylo nalezeno 39 památek a další dvě, dnes již neexistující památky, byly zaznamenány. Jedná se o tyto lokality: Bartošovice v Orlických horách, Bílý Újezd, Bohdašín-Rokole, Borohrádek, Častolovice, České Meziříčí, Deštné v Orlických horách, Dobruška, Javornice, Jedlová v Orlických horách, Kostelec nad Orlicí, Lhota u Dobrušky, Liberk, Neratov, Olešnice v Orlických horách, Opočno, Panská Habrová, Panské Pole, Pěčín, Podbřezí, Podlesí v Orlických horách, Polom, Potštejn, Rokytnice v Orlických horách, Rychnov nad Kněžnou, Říčky, Solnice, Šediviny, Týniště nad Orlicí, Vamberk, Uhřínov pod Deštnou-Velký Uhřínov a Vrbice. Studie SÚPP nejsou jedinými pracemi, které se těmito díly zabývají. V mnohém jsou však komplexnější, ale i rozsáhlejší než obdobná díla. Studie se z velké části zabývají technickým stavem památek. V textu nejsou opomenuti ani jiní autoři, popisující zmíněné téma.

Cílem této diplomové práce je ukázat proč a z jakých důvodů tato díla vznikala, čím byla významná. Dále se snaží představit jejich kulturně historický, urbanistický, architektonický, umělecký i duchovní význam. Autora zajímá vliv mariánského kultu a úcty při jejich vzniku. Je zde také snaha o zprostředkování pohledu na tyto němé svědky historie, pokud možno, co nejširší veřejnosti. Práce by svým zaměřením mohla přispět k hlubšímu poznání zájemcům o tuto problematiku. Muže být také přínosem pro odborníky z oblasti památkové péče, pro historiky křesťanského umění a pro praktikující křesťany. V neposlední řadě je určena také tomu, kdo je od tohoto specifického tématu poněkud vzdálen, ale je osloven historií či historickými událostmi.

Metoda práce bude diachronická, což se neobejde bez studia pramenů historických, ale i současné literatury. Dalším cílem této práce je proto také porovnání výsledků výzkumů z minulých let s výsledkem, ke kterému dospěl na základě svých šetření autor. V diplomové práci se nejprve zamyslíme nad tím, jak sloupy vznikaly a kde jsou nejstarší mariánské sloupy v Evropě, co bylo impulsem ke stavbě prvního sloupu u nás. Malý exkurz si uděláme po území Evropy a Čech v době morové epidemie. Neopomeneme pojem díkůvzdání, mariánské a ani světecké úcty. V další kapitole popíšeme, jaký význam měla tato díla v minulosti a jejich význam z pohledu nynější doby. Dále zdůrazníme, jak byla významná architektonicky, urbanisticky, umělecky a jak působila v duchovní rovině. Umístění sloupů ve vymezené lokalitě a jejich popis, včetně soch světců, kteří jsou neoddělitelnou součástí některých těchto sochařských děl, tvoří páteří část této práce. Sloupem či pilířem je v této práci myšleno sochařské dílo, u kterého je výškový rozdíl podpory větší než vertikální dimenze neseného břemene a to i taková, která nesou trojrozměrné figurální zobrazení. Ikonografií Panny Marie se budeme zabývat na závěr hlavní části této práce.

Za základní dílo, které tyto památky popisuje více a v širších souvislostech, lze považovat knihu autorů Antonína Šorma a Antonína Krajčí „Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě“. Rozsah knihy v době jejího vydání (1939) byl zřejmě limitován finančními možnostmi vydavatele a proto v ní nejsou uvedena všechna místa, kde tyto výtvoř jsou. Ve srovnání s díly od Antonína Cechnera, Emanuela Pocheho, Antona Glatze či Karla Kuči, je tato kniha mnohem informativnější. V roce 2010 vyšla od autora Jiřího Slouky kniha s názvem „Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy“. Kniha je podobná publikaci od autorů Šorma a Krajčí, viz výše jmenovaná, ale jiná je v tom, že se víc věnuje systematickému rozřídění sloupů z hlediska chronologického, ikonografického, typologického apod. Autor knihy neprováděl bádání v terénu, ale omezil se pouze na informace z publikací od Antonína Šorma a Antonína Krajčí, Emanuela Pocheho, internetu či internetových stránek měst. Kniha Jiřího Slouky je přehledně uspořádána a lze v ní nalézt inspiraci k dalšímu bádání. Zdařilou prací z oblasti tohoto sochařského umění je materiálová studie Státního ústavu památkové péče v Praze od Ivany Maxové a kol., která vyšla v roce 2000 s názvem „Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové“, a dále studie z roku 1999 „Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou“. Cílem studie SÚPP byla sumarizace těchto výtvoř v daných lokalitách, která by sloužila jako výchozí podklad pro jejich zrestaurování a záchranu. Je v ní shromážděno mnoho cenných údajů o původu jednotlivých památek, včetně popisu jejich technického stavu.

V samotném závěru práce zhodnotíme, zda by autorovo úsilí mohlo být přínosem a inspirací pro zájemce v oblasti tohoto bádání, byť pouze na regionální úrovni. Hojně je zde uvedena použitá literatura. Oživení této závěrečné práce je na samém konci v podobě obrazové přílohy mariánských, trojičních a světeckých sloupů, včetně mapy s jejich umístěním ve výše uvedených lokalitách.

1 Vznik a původ sloupů

Původ sloupů bychom měli hledat v období před antikou, a to již v době, kdy vznikala monumentální architektura. Důležitou podmínkou pro jejich vznik byl dostatek potřebného materiálu. Víra v posmrtný život byla dalším důležitým a rozhodujícím aspektem i motivací pro to, aby se u Egyptanů začalo intenzivně rozvíjet monumentální stavitelství. Rodící se stavby sloužily většinou náboženství, což souviselo s kultem mrtvých. Sochaři se podíleli na výzdobě chrámů a královských hrobek. Jejich práce byla těsně propojena se službou bohům i panovníkům. Egyptské sochy proto znázorňují nejčastěji postavy vladařů a božstev.¹

Egyptské sloupy byly monolitické nebo členěné na patku, dřík a hlavici. Monolitem rozumíme dřík, který byl vytesaný z jednoho kusu kamene. Dřík býval čtvercový, polygonální i kruhový. Zdobil se do tvaru stvolu květiny. Hlavice znázorňovala lidskou hlavu, lotos nebo palmu. Doprava monolitických sloupů byla vždy velmi obtížná pro jejich velkou hmotnost. Ve starověkých lomech byly nalezeny velké monolity, které nebylo možné transportovat na požadované místo určení. Za největší monolit této doby je pokládán tzv. Pompeiův sloup, postavený císaři Diokleciánovi v Alexandrii. Ve Vatikáně byl 19.9.1586 vztyčen podobný egyptský monolitický obr. Jeho převoz a postavení bylo v té době pokládáno za zázrak techniky a bylo zvěčněno v Svatopetrském chrámu několika freskami.²

Antické sochařství rozvíjelo egyptský příklad. Řekové přiblížili sochařství ke skutečnému životu, i postavy bohů mají u nich podobu lidí.³ Sloupový řád, antický systém uměleckých tvarů a proporcí, který vzájemně sladuje určité typy sloupů, hlavic, architrávů a říms, čímž určuje jejich pevný řád. Dórský sloup nemá patku, jeho dřík má kanelování a hlavice získala tvar desky. Iónský sloup je štíhlejší než dórský, má patku, dřík s kanelováním a hlavici, oběma konci šnekovitě zatočenou do podoby voluty. Korintský sloup se od iónského liší hlavicí, bohatě zdobenou akantovými listy a volutami v rozích.⁴ Součástí stavby chrámů byly zdobené sloupy dórské, iónské a korintské. Sloupy se staly hlavním znakem pro každý sloh. Na přelomu 8. a 7. století, př. Kr. vzniká dórský a iónský stavební řád. Dórský styl charakterizoval řecké hledání dokonalého tvaru. Na rozdíl od dórského sloupu je iónský sloup užší a jemnější, protože je odvozen od ženského těla. Korintský sloup má kalichovitou hlavici s akantovými listy nebo i jinými rostlinnými

¹ Srov. ZHOŘ, I. *Klíče k sochám*. Praha, 1989. s. 27.

² Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 18.

³ Srov. ZHOŘ, I. *Klíče k sochám*. Praha, 1989. s. 30.

⁴ Srov. GYMPEL, Jan. *Dějiny architektury od antiky po současnost*. Praha, 2008. s. 114.

motivů. U Řeků a Římanů se nad sochou boha, zejména Jova, tyčil vysoký sloup, jenž naznačoval, že přebývá na nebesích. Spirálovitá cesta na něm stoupá k nebi. Tato pocta byla později rozšířena na římské císaře, přičemž spirála je často ozdobena jejich vojenskými činy. Panna Maria sedící na sloupu se ve vidění zjevila Jakobovi Většímu. Busty boha Janusa a Priápa obvykle stojí na sloupu.⁵

Když pohořela sláva a moc antického Řecka a když se rozpadla i říše římská, začala se utvářet nová kulturní střediska severně od Alp. Za tímto pohořím se z malých kmenových panství postupně vyvinuly větší státní útvary. Jejich jednotným náboženstvím se stalo křesťanství. Vznikaly hrady, kostely, kláštery a tyto stavby potřebovaly i sochařské umění. Sochy se staly doplňkem architektury, stěna kostela a kamenná skulptura tvořily celek. Přenosné sochy v příbytcích lidí ani pomníky na náměstích nebyly. V průběhu doby se díla sochařů odpoutala od stěn církevních staveb a objevila se volně stojící ve výklencích oltáře a to byl pro umění krok kupředu.⁶

1.1 Nejstarší sloupy v Evropě

Nedlouho po vzniku Michelangelových soch zaplavilo Evropu barokní umění přeplněné dějem, pohybem, dramatičností a dynamikou. Významnými středisky baroka se stávají Španělsko, Německo, Rakousko, ale i naše země.⁷

Barokní umění má své kořeny v Itálii, zvláště v Římě. Odtud se po roce 1600 šíří přes Španělsko do Nizozemí a do německých zemí střední Evropy. Převzaly je i země slovanské, Čechy, Polsko a Rusko. Název barokní umění, tj. pro období mezi léty 1600-1750, byl zaveden teprve v první polovině 19. století. Do té doby splýval barok s renesancí a byl považován za jeho závěrečnou „zdivočelou“ podobu. Dnes je již chápán jako samostatný sloh. Zakladatelem barokního sochařství byl papežský architekt Gian Lorenzo Bernini, který žil v letech 1598-1680.⁸

První sloup v Evropě byl postaven na jihu, a to v Itálii, ve městě Řím, Piazza Santa Maria Maggiore z roku 1614. Jeho dřík sloužil jako podpora klenby Konstantinovy baziliky v Římě, které bylo zničeno zemětřesením v 9. století. Na vrcholu je bronzová socha Panny Marie Madony. Tento sloup sloužil jako vzor pro další sloupy v Evropě.

⁵ HALL, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha, 1991. s. 411.

⁶ Srov. ZHOŘ, I. *Klíče k sochám*. Praha, 1989. s. 34.

⁷ Srov. ZHOŘ, I. *Klíče k sochám*. Praha, 1989. s. 38.

⁸ Srov. ZHOŘ, I. *Klíče k sochám*. Praha, 1989. s. 162.

Dalším výtvozem v pořadí byl sloup postavený v roce 1632 na území Německa, ve městě Mnichov. Byl postaven jako díkůvzdání za to, že město dokázalo čelit Švédům.⁹

1.2 Nejstarší sloup v Čechách

Nejstarším sloupem v Čechách byl mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze (viz Příloha č. 2 a č. 69). Nebude nezajímavé, abychom si nejprve připomněli dějinné události, které předcházely vztyčení tohoto sloupu. V roce 1648 podnikla tři švédská vojska velkou výpravu proti Praze. Švédský vůdce Königsmark se s pomocí zrádce kalvínského vyznání, Arnošta Otovaldského, zmocnil v noci na neděli 26. července Malé Strany. Staroměstští slyšeli rány, hluk a viděli lidi na s třechách domů, jak spínají ruce ke Starému Městu a volají o pomoc. V mostecké věži bylo spuštěno visuté zábradlí a Staré Město se chystalo k odporu. Vojákům bylo povoleno třídní drancování. Měšťanstvo bylo svoláno 26. července bubnováním do zbraně. Do boje se pod svůj prapor hrnulo 745 studentů. Celou legii vedl jezuita Jiří Plachý z Horšova Týna. Byly utvořeny setniny z řemeslné chasy, ale i z ozbrojených kněží a mnichů. Sto Židů stálo pohotově s nástroji, aby hasili požáry. Nepřítel měl u Prahy tři vítězná vojska, tehdy nejlepší v Evropě.¹⁰ Švédové se několikrát vedrali hluboko dovnitř města, ale obhájci se vždy, s vypětím všech sil, ubránili. Dne 1. listopadu dopadly na město poslední koule. Na Dušičky došla zpráva, že již 24. října byl v Münsteru uzavřen mír. Avšak Švédové si z Prahy odnesli nejen nejbohatší kořist, ale utrpěli tam také nejpotupnější porážku. Při útocích jim zahynulo 5000 mužů, Pražanů 219 a raněných bylo 475.

Mariánský sloup byl vztyčen 26. září 1650 na počest Panny Marie a na poděkování, že byla Praha osvobozena od Švédů. Posvěcení tohoto díla bylo provedeno 17. prosince 1650 až při příjezdu císaře Ferdinanda III. a jeho syna Ferdinanda IV. v den jeho narozenin. Zbožní Pražané připisovali slavné vítězství Boží pomoci a přímlově Panny Marie, ke které se modli ve zlých chvílích.

Již před první světovou válkou byly snahy o odstranění mariánského sloupu. Vrchol vandalství nastal dne 3. listopadu 1918, kdy byl mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze stržen. Předcházeli tomu štvavé řeči. Agitátoři se snažili vysvětlovat, že sloup byl postaven na oslavu porážky českého národa na Bílé Hoře. Tuto klamnou informaci se různé autority snažili vyvrátit. Museli vysvětlovat, že sloup není v žádné

⁹ Srov. HALL, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha, 1991. s. 411.

¹⁰ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 18.

souvislosti s bělohorskou bitvou a proto nesouvisí s popravami českých pánů na Staroměstském náměstí v Praze.¹¹ V roce 1855 se konala u sloupu oslava nového dogmatu o „Neposkvrněném početí Panny Marie“. Poslední velká oprava sloupu byla provedena v roce 1904 a při ní také došlo k výměně hlavice za kopii. Původní, již zvětřalá korintská hlavice je v expozici pražského lapidária. Socha Panny Marie byla při renovaci opět pozlacena. K další plánované opravě sloupu již nedošlo, jelikož při první neděli, po vzniku Československé republiky, byl rozvášněným davem, který k němu došel z tábora lidu na Bílé hoře, zničen.¹² Sloup býval zároveň gnómónem, tj. ukazovatelem poledne.¹³

1.2.1 Iniciativy na obnovu mariánského sloupu v Praze

Záměr o obnovení sloupu byl zveřejněn v novinách „Čech“ dne 14. listopadu 1918. Snaha to byla do jisté míry spíše živelná a tudíž nejednotná. Na otázku, jak sloup opět postavit, nedokázal tehdy nikdo odpovědět. Nabídka od města Prahy, aby si torzo památky převzala Lidová strana, nebyla akceptována. Úlomky si lidé brali jako relikvie, ale o celý sloup nebyl zájem. Sloup nechtěla ani žádná církevní instituce. Sběrka peněz a cenných předmětů na obnovu mariánského sloupu byla v plném chodu. V pražském Klementinu byla v říjnu 1922 uspořádána první výstava kreseb a fotografií o sloupu. Dne 19.11.1923, na protest proti vydání brožury Františka Sauera o stržení sloupu, byla svolána schůze na níž vystoupil lidovecký poslanec a terciář JUDr. František Nosek. Navrhl, aby byl zřízen Odbor pro rekonstrukci mariánského sloupu, který byl následně součástí Lidové akademie při Lidové straně. Úkolem odboru bylo, aby soustředil sbírky a vyvíjel činnost k obnovení sloupu. Předsedou byl biskup Antonín Podlaha, jednatelkou Zdenka Braunerová. Duší odboru byl Antonín Šorm, který byl spoluautorem později vydané knihy o mariánských sloupech. Sochařem a odborníkem na sochařské záležitosti byl Čeněk Vosmík. Odbor uspořádal od prosince 1924 do ledna 1925 výstavu o mariánském sloupu. Vystaven byl také sádrový model sloupu se sochami v malém měřítku. Při příležitosti výstavy byl vydán katalog s cennými informacemi. Mezi vystavovanými exponáty byl i fragment sochy. Byla to levá strana trupu těla od ramene až k pasu, se sepjatýma rukama, která byla otištěna v později vydané knize od Antonína Šorma a Antonína Krajčí o mariánských sloupech. Výstava byla po roce 1925 přestěhována do Olomouce a tam také končí stopy o fragmentu

¹¹ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 20-23.

¹² Srov. BRADNA, Jan; KAVIČKA, Karel. *Praha. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí*. Velehrad, 2008. s. 8.

¹³ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 55.

sochy Panny Marie. V roce 1924 byl také pořízen odlitek hlavy Immaculaty ze strženého sloupu (viz Příloha č. 70). Nastala určitá bezradnost v rozhodnutí, jakým způsobem by měla být provedena obnova sloupu. Pražský arcibiskup František Kordač proto navrhl, aby se finanční prostředky ze sbírek použily na výstavbu kostelů v nových čtvrtích na okraji Prahy. V této jeho myšlence pokračoval nástupce kardinál Kašpar. Duší celé akce byl JUDr. Nosek.

Ke konci osmdesátých let 20. století ožila snaha o obnovení mariánského sloupu z podnětů duchovních, výtvarných a architektonických. V soutěžních návrzích na dostavbu Staroměstské radnice v roce 1987 byl u několika návrhů zakreslen do výkresů i mariánský sloup. Dne 3. dubna 1990 byla založena Společnost pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze. Předsedou se stal ing. arch. Pavel Nauman. Společnost je sdružením laiků a jejím úkolem je postavení sloupu na Staroměstském náměstí.¹⁴

V počátcích Společnosti měl významnou úlohu František kardinál Tomášek, který rok 1988 vyhlásil rokem Panny Marie. Od roku 1991 byl také jejím čestným předsedou. V přípravném výboru Společnosti pracovaly např. tyto osobnosti: kardinál Tomášek, akademický sochař Jan Bradna, P. PhDr. Tomáš Halík, Ing. Karel Havlík, PhDr. Ivo Hlobil, Mgr. Karel Kavička, Bernadetta a Josef Kinských, akademický malíř Tomáš Rafl, Karel Schwarzenberg, P. Jiří Reinsberg.

V roce 1953 vyhlásil opat benediktinského kláštera sv. Prokopa v Lisle u Chicaga Leo Ambrož Ondrák, plán k obnovení mariánské sochy na Staroměstském náměstí v Praze. Bylo to při příležitosti devítistého výročí úmrtí sv. Prokopa. Sochař prof. Ivan Meštrovič, žák Myslbekův, navrhl, aby socha Panny Marie byla zhotovena z mramoru, jelikož je trvanlivější než pískovec. Sochu z bílého carského mramoru vytesal papežský sochař prof. Monteleone. Dílo bylo komponováno podle dostupného obrazového materiálu. Proti původní soše Panny Marie hledí její hlava více nahoru a ruce má ve větším vroucím gestu. Socha byla v roce 1954 požehnána a postavena do opatství v Lisle. Při žehnání sochy chtěl být osobně papež Pius XII., ale z důvodu nemoci nemohl přijet a soše požehnat. Zastoupil ho kardinál Clemente Micara.¹⁵

V roce 1993 navštívil Lisle kardinál Miloslav Vlk. Na žádost krajanů slíbil, že po návratu do vlasti požádá o vydání sochy Panny Marie a k jejímu převozu do České republiky. Do Prahy byla socha převezena v roce 1993. Dočasně byla instalována ve strahovském klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie. Na jaře roku 1994 byla

¹⁴ Srov. BRADNA, Jan; KAVIČKA, Karel. *Praha. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí*. Velehrad, 2008. s. 9-14.

¹⁵ Srov. BRADNA, Jan; KAVIČKA, Karel. *Praha. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí*. Velehrad, 2008. s. 16-17.

přemístěna do zahrady. Za velké účasti poutníků z domova i z ciziny ji požehnal kardinál Miloslav Vlk.

Společnost pro obnovu mariánského sloupu se po marných a neúspěšných jednáních s úředníky pražského Magistrátu, na základě dlouhodobých plánů, rozhodla přistoupit k výrobě jednotlivých dílů sloupu. Pro tento účel byla v roce 1995 uspořádána celonárodní sbírka. V roce 1997 bylo vypsáno výběrové řízení na zhotovitele nových dílů architektury sloupu. Vítězem se stalo konsorcium sochařů v čele s akademickým sochařem Petrem Váňou. V roce 2001 se konsorcium vypravilo do Indie, kde vylomili blok pískovce pro největší a nejdražší díl sloupu, kterým byl šestimetrový dřík. Byl také vylomen blok pro korintské hlavice sloupu. Kámen byl převezen lodí do Hamburku a pak vlakem do přístavu v Mělníku. Dřík sloupu je nyní vztyčen na zahradě kláštera sester sv. Karla Boromejského nad Petřínem, kde čeká na své umístění na Staroměstském náměstí v Praze. Sochař Petr Váňa pokračoval ve zhotovení pískovcové sochy Panny Marie Immaculaty.

Ve výroční den stržení sloupu 3. listopadu 2003 byla při národní pouti do Prahy představena dokončená socha Panny Marie, která je dočasně umístěna na vysokém podstavci ve výklenku u jižního bočního vchodu Panny Marie před Týnem. Sochu požehnal kardinál Miloslav Vlk.

Po opakovaném zamítnutí žádosti o souhlas k obnově sloupu, která byla adresována primátorovi Hlavního města Prahy MUDr. Bémovi, vyjádřili členové Společnosti podiv nad postupem pražských radních a tím, jaký mají postoj k obnově mariánského sloupu.¹⁶

¹⁶ Srov. BRADNA, Jan; KAVIČKA, Karel. *Praha. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí*. Velehrad, 2008. s. 20-23.

2 Důvody vzniku mariánských a světeckých sloupů

Rozpoznat, zda se jedná o morový, mariánský nebo trojiční sloup, bývá někdy obtížné. Nejstarší sloupy bývají architektonicky jednodušší, často ojedinělé, později hýří krásným, rozvinutým barokním uměním a bohatostí jak v architektuře, tak v sošnické výzdobě. Stavbu mariánských sloupů ovlivnil mariánský kult. Morové sloupy se stavěly před tím, než mor vypukl, a nebo aby do města vůbec nepřišel. Také v průběhu epidemie, aby tolik neškodil a po odeznění jako poděkování těch, co přežili. „Nejvíce těchto sloupů vznikalo u nás po morech 1680 a 1714, zvláště v prvním čtvrtletí 18. století. Po morových epidemiích nebyl vždy dostatek finančních prostředků, trvalo i déle někdy než půl století po uplynutí slibu, ale ten vyplněn třeba i generaci pozdější“.¹⁷

„Pokud chtělo některé město stavět mariánský sloup, muselo nejdřív požádat zemskou vládu, resp. českou kancelář o svolení. Ta po roce 1680 na podobné sloupy doporučovala na jejich vrchol Mariánskou sochu. Osazovala se na vrchol sloupů a pilířů v různých ikonografických typech. Po roce 1713 to byla sousoší Nejsvětější Trojice. K žádosti bylo potřeba přiložit i nákres a volba předmětu zobrazení podléhala schválení od císaře. Dárcům a sochaři byla ponechána volnost jen v podrobnostech a v rozhodnutí o vedlejších sochách.“¹⁸ Při svém bádání ve sledované oblasti Královéhradecka, jsem trojiční sloupy nenalezl. V dostupné literatuře, kterou jsem měl možnost prostudovat a která pojednává o těchto výtvorech, nebyla zmínka o umístění trojičních sloupů na bývalém území okresu Hradec Králové. Na Rychnovsku se sloupy a pilíře s motivem Nejsvětější Trojice vyskytují. Souvisí to zřejmě s tím, že na tomto území bývalých Sudet, žilo více německého obyvatelstva.

Významným fenoménem při stavbě mariánských sloupů bylo uctívání Ježíšovy matky Marie. Ta se v římskokatolickém i byzantském prostředí těšila velké úctě, jak je patrné z evangelia a z křesťanské věrouky. Od baroka do počátku 20. století byla osoba Panny Marie nekriticky zbožšťována, což mnohdy v katolické víře zastiňovalo biblickou zvěst o Ježíši Kristu. Protestantismu šel v tomto smyslu do opačného extrému.¹⁹

Světecké sloupy vznikaly v souvislosti s úctou ke světcům. V období baroka byl velmi uctívaným a populárním světce sv. Jan Nepomucký. Opomenuti však nebyli ani jiní světcí.

¹⁷ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 84.

¹⁸ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 77.

¹⁹ Srov. SLOUKA, Jiří. *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*. Praha, 2010. s. 18.

3 Původ a příčina „černé smrti“

Morové rány byly po tisíciletí považovány za metly lidstva. V nepravidelných intervalech postihovaly už kulturní národy antiky. Průměrný člověk si před epidemiemi a nemocemi, jež za trest boží nepovažovalo až křesťanství, připadal bezmocný. V této souvislosti je celkem bezvýznamné, zda epidemie popsané v antické literatuře byly skutečně morem, tj. infekčním onemocněním vyvolaným bakterií *Yersinia pestis*, dříve *Pasteurella pestis*. Ve starověku se morem s velkou pravděpodobností minuly i neštovice, tyfus, horečka dengue a jiná nakažlivá onemocnění. Je to celkem pochopitelné. Finální klinické obrazy, vyznačující se úbytkem hmotnosti, malátností, dehydratací, vykašláváním krve, průjmy, kožními lézemi, očními záněty a zduřením lymfatických uzlin (bubony), si všeobecnou rezistencí vůči léčbě značně odpovídají a zhroucení imunitního systému může vyvolat více či méně jednotnou klinickou symptomatiku, která vede rychle k úmrtí. Takové „morové rány“ v nejširším slova smyslu byly pro Evropu, Asii a severní Afriku ustavičnou hrozbou a ovlivňovaly stejně jako hladomor nebo války každodenní život Egypta, Mezopotámie, Izraele, Řecka a Říma. Epidemií nebyla ohrožována jen fyzická existence individua, ale také jeho psychická labilita. Přetrhávaly se rodinné svazky, vyvolávaly a rozhodovaly války, svrhávaly vládnoucí dynastie, byly příčinou stěhování národů, vedly k hladomoru, vyvolávaly sociální napětí a ovlivňovaly náboženské chování. Antické epidemie však nikdy neměly plošný účinek pravého „středověkého“ moru. Epidemie (deber), kterou Bůh seslal na Egyptany jako ránu, je podle starozákonního vylíčení srovnatelná s černou smrtí, stejně jako ta, která byla příčinou zdecimování vojska Pelištejců, když uloupili Boží schránu. Biblický autor jako symptomy nemoci sice zmiňuje výslovně nádory (afolin), dokonce charakteristickou myší pohromu. Jeho zpráva je však příliš obecná, proto nelze usoudit zda se jedná o skutečný mor.

Všední morový den se vyznačuje prosebnými procesními, hledáním „viníků“, strachem ze smrti, ale i paradoxní touhou po zábavách, úpadkem mravů a zhrubnutím všedního dne. Bohatí utíkali, nakažení a umírající byli zoufalí. V mysli lidí vládla všeobecná rezignace a bezmoc. Řada rodinných příslušníků a lékařů se sebeobětovala. A stejně jako ve středověké literatuře o moru ani v Athénách nechybí obvinění z trávení studní.²⁰ Morová epidemie řádila zvláště v letech 1347-56 pod názvem „černá smrt“.

Lidstvo se moru nedokázalo ubránit. Jeho vlastní byla Asie. Na vysočinách v Himalájích žije odrůda svišťů, u nichž se tato nemoc vyskytuje. Odtud byl Tatary zavlčen až na naše území. Jižně od Himalájí jsou nositelem moru krysy. Příčinou moru je bacil objevený až

²⁰ Srov. BERGDOLT, K. *Černá smrt v Evropě*. Praha, 2002. s. 12-13.

v roce 1894.²¹ Při epidemii v Hongkongu ho objevil Alexandre Yersin. Původ pojmenování bacilu, *Yersinia pestis*, resp. *Pasteurella pestis*, je tedy po jeho objeviteli. Drobní hlodavci, zvláště krysy, kteří byly nakaženi homologně, tj. zástupci stejného druhu infikovanými štípnutím blechy krysí neboli blechy morové. Napadne-li blecha krysí potkana, zůstane mor s jistou pravděpodobností endemický, tj. vyskytuje se jen tu a tam v nepravidelných intervalech, aniž se vyvine ve skutečnou epidemii. Avšak, když infikuje blecha krysu, dostane se přenašeč hojně přímo do lidských sídlišť, domů, sýpek, sklepů, ale i do nákladních prostor lodí. Vzhledem k tomu, že blecha krysí je patogenní i pro člověka, vzniká tím nebezpečí pro obyvatelstvo.

Přesný modus infekce objasnil Ogata už v roce 1897. Bacil moru se nepřenášel jen bleším kousnutím, škrábáním nebo kožními lézemi, ale i nosohltanem. Obecně jsou známy dvě hlavní cesty nákazy, a to kůží nebo plicemi. Kožní infekce, vyvolaná v „klasickém“ případě bleším kousnutím, vede zpravidla k dýmějovému neboli bubonickému moru. Vysoce nebezpečný primární plicní mor se přenáší nosohltanem, stejně jako rýma nebo chřipka, tj. „kapénkovou infekcí“. Boccacio ve slavném *Decameronu* píše o zdravých, mladých lidech, kteří se ještě ráno těšili zdraví a večer už večeřeli na onom světě. Dýmějový a plicní mor však byly pouze různými formami průběhu jedné a téže nemoci.²² Popisovat klinický průběh nemoci není záměrem tohoto textu.

3.1 Morová epidemie v Evropě a na našem území

Mor, který postihl Evropu v polovině 14. století, se stal na staletí „nemocí par excellence“. Byl jednou z největších katastrof evropských dějin. V roce 1347 přišla z Krymu černá smrt a uvrhla náš kontinent do nejtěžší krize, jakou kdy pamatoval. Cholera, tyfus, neštovice, záškrť, dětská obrna nebo nebezpečné chřipkové vlny si sice vždy vyžádaly četné oběti, avšak proti moru, který kosil roku 1348 prakticky celou Evropu, měly tyto nemoci pouze regionální význam. Černá smrt byla tak ukrutná, že mravy se zbrutalizovaly stejně tak, jak za občanských válek.²³

Zkusme se společně podívat do Evropy kolem roku 1348, když střední Evropu zasáhl mor. Politická situace se zklidnila za Karla IV., syna Jana Lucemburského a vnuka Jindřicha VII., když byl roku 1346 zvolen v Rhensu německým králem a v Bonnu korunován. Ve stejném roce byli poraženi Lucemburkové u Kresčaku, ale jejich vzestup

²¹ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 73.

²² Srov. BERGDOLT, K. *Černá smrt v Evropě*. Praha, 2002. s. 16-18.

²³ Srov. BERGDOLT, K. *Černá smrt v Evropě*. Praha, 2002. s. 9.

v říši nebyl zastaven. V roce 1347 umírá Karlův hlavní vnitropolitický protivník Ludvík IV. Bavor. Mocenská převaha Lucemburků se definitivně upevnila. V morovém roce 1348 Karel IV. založil ve svém budoucím hlavním městě Praze první říšskou univerzitu severně od Alp a vybudoval Nové město Pražské. Praha byla paradoxně jako jedno z mála středoevropských měst ušetřena černé smrti v letech 1348-1350. Církev byla v rozmezí roku 1309-1377 oslabena „babylonským zajetím“ papežů v Avignonu. Schylovalo se k ještě většímu oslabení moci, k západnímu schizmatu (1378-1417). Nejbohatšími zeměmi Evropy byly před morem Flandry a Itálie.²⁴

Do německých zemí přišla černá smrt na jaře 1348 přes Benátsko a Friaulsko na rakouské území. Mor se vplížil do Korutan a nejprudčeji běsnil ve Štýrsku. Zemědělství bylo stejně zanedbáváno jako ve Francii. V létě se epidemie dostala z Tridentu přes Brennerský průsmyk, údolí Pusteral a Reschenský průsmyk do Bavorska a Tyrolska. Během několika měsíců zemřelo tisíc čtyřista obyvatel. Většina Bavorska byla postižena až v roce 1349.²⁵ Z velkých měst říše zůstaly v letech 1348 až 1350 ušetřeny kupodivu Norimberk a Würzburg v Mohuči.

V letech 1349 a 1350 zemřelo údajně 6000 obyvatel, v Limburgu na Lahnu 2400, Münsteru 11 000, v Hannoveru 3000, v Erfurtu 12 000 a ve Wismaru během pouhého měsíce 2000 osob. V Německu zemřelo 28 procent majitelů domů a 35 procent radních. V dominikánském klášteře ve Wismaru byl ještě v 19. století nápis, podle kterého tam v roce 1350 za jediný měsíc zemřelo přes dva tisíce lidí.

Lidé reptali proti Bohu, ale v protivenství doby spatřovali i rány, jež předpovídala Bible. Mnohde z moru podezřívali cizince i své spoluobčany. Ve Stralsundu, Wismaru a Lübecku vyslyšeli a podezřívali Židy. Prusko bylo nakaženo už roku 1349 přes přístavy v Baltském moři, pro blechy krysí i lidské to byly ideální přestupní stanice. V Braunsbergu rovněž obviňovali Židy, které podezírali z toho, že epidemii vyvolali jedem. Společnost depltal mor i atmosféra podezřívání.

Ze severního Německa se dostal mor do Skandinávie. Švédským a norským přístavům hrozilo nebezpečí i z Anglie. Již v květnu 1349 údajně najela na mělčinu u Bergenu plachetní loď z Londýna. Z pobřeží jim připluli na pomoc a zjistili, že posádka na moři zemřela, nakazili se a zanesli mor do Norska. Epidemie se brzy přenesla i do Švédska.²⁶

Na území Čech býval mor také častým hostem. V Praze se objevil již v roce 1280-1281 a zemřelo 20 000 lidí. V celé zemi zasáhla smrt morem 600 000 lidí. Podle paměti Mikuláše Dačického z Heslova při moru v roce 1582 pohřbívali při všech kutnohorských

²⁴ Srov. BERGDOLT, K. *Černá smrt v Evropě*. Praha, 2002. s. 26.

²⁵ Srov. BERGDOLT, K. *Černá smrt v Evropě*. Praha, 2002. s. 64-65.

²⁶ Srov. BERGDOLT, K. *Černá smrt v Evropě*. Praha, 2002. s. 68-71.

farních kostelích a na Kaňku po 60 až 100 farnících denně. Silné morové epidemie se v Čechách objevil v letech 1439, 1450, 1464, 1471, 1483, 1496. Od roku 1505-1582 více než devětkrát a dále pak v roce 1598, 1634, 1648, 1662. Nejvíce zpráv, vzhledem k popsaným morovým sloupům, se vztahuje k moru v roce 1680 a 1713. V tomto období byly v našich krajích i dobytčí mory. Podle Pelcla zahynul v Čechách při moru roku 1713-1714 hovězí dobytek v počtu 1 954 735 kusů.²⁷ Pokud budeme bilancovat oběti moru například ve 14. století, tak jen v Čechách bylo asi 800 000 obětí a v Evropě asi dvacet pět milionů.²⁸ V 17. století si morové epidemie vyžádaly více obětí než třicetiletá válka. Opakovaly se v kratších či delších intervalech. Objevovaly se nečekaně a nadále v různých krajích decimovaly obyvatelstvo. V tomto období už tak často nedocházelo k záměnám moru s jinými epidemiemi. Faráři byli odpovědní za vedení matrik úmrtí a proto se nám zachovaly přesnější údaje o rozsahu moru.²⁹ V roce 1679 až 1680 na následky epidemie zemřelo v Praze šest až sedm tisíc obětí a ve Vídni devatenáct tisíc osm set dvacet devět lidí. Město bylo téměř vyliďněno a po městě se potulovaly osiřelé děti. Morem byla postižena především chudina. Vídeňský „císařský dvůr“ prchl 13. září do Prahy a dále pak v květnu 1680 do Brandýsa nad Labem. Císař Leopold I. se zde musel zdržet z důvodu selského povstání ve východních Čechách. Dalším místem jeho útěku před epidemií byly Poděbrady a 6. června 1680 se ocitl v Pardubicích. V tu dobu vzniklo v Praze několik špitálů a nově byly založeny i hřbitovy, z nichž se např. do dnešní doby zachoval malostranský a olšanský.³⁰

Začátkem 18. století doznívala ve Vídni ještě radost z vítězství nad Turky (1683), ale již roku 1711 přichází z Istanbulu neradostná zpráva o opětovném vypuknutí morové epidemie. Následujícího roku se již začala šířit na území rakouského mocnářství. V únoru 1713 byly uzavřeny hranice mezi dolními Rakousy, Moravou a zemí českou. Cestující se museli prokazovat jakýmsi zdravotním pasem, který měl stvrzovat, že nepřichází z míst, kde byla zaznamenána infekční choroba. Kdo pas neměl, byl na čtyři týdny umístěn v karanténě mimo městské hradby. Přísně se postupovalo proti Židům, chudákům, tulákům a žebrákům. V Praze se první onemocnění objevila v březnu 1713. Některé úřady se přestěhovaly na venkov, vojáci byli přestěhováni do stanů. Opět vznikaly lazarety na různých místech. Praha neměla, mimo nemocnice Milosrdných bratří z roku 1620, žádný trvalý nemocniční ústav. Všeobecná nemocnice byla zřízena až v roce 1790. Na den svatého Václava, 28. září 1713 byla v Praze největší úmrtnost. Zemřelo dvě stě osmdesát

²⁷ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 73.

²⁸ Srov. WONDRÁK, E. *Historie moru v českých zemích*. Praha, 1999. s. 9.

²⁹ Srov. WONDRÁK, E. *Historie moru v českých zemích*. Praha, 1999. s. 57.

³⁰ Srov. WONDRÁK, E. *Historie moru v českých zemích*. Praha, 1999. s. 60.

pět lidí.³¹ V roce 1705 a opět v letech 1713 a 1715 byl vytištěn podrobný „Infekční řád“. Bylo v něm na třiceti čtyřech hustě tištěných stranách velkého formátu podrobně popsáno, jaké povinnosti mají jednotlivé vrchnosti. Text se zabývá instrukcemi od zákazu bohoslužeb až po tresty za okrádání mrtvých. Jedná se též o pozoruhodný epidemiologický a kulturně historický dokument. První vydání z roku 1705 obsahovalo navíc jedenáctistránkové poučení o prevenci, příznacích, zhojení moru a pokyny pro lékárníky, lazebníky a bradýře s řadou receptur na léky. Pozdější vydání toto poučení neobsahovalo.³²

3.2 Mariánská a světecká úcta

Již od nejstarších dob je blahoslavená Panna Maria uctívána pod názvem „Bohorodička“ a věřící se v modlitbách utíkají pod její ochranu ve všech nebezpečích a potřebách. Zvláště od Efeského sněmu podivuhodně vzrůstala úcta Božího lidu k Marii a projevovala se uctíváním, láskou, vyzváním a následováním, jak to vyjadřují její prorocká slova v Písmu v evangeliu sv. Lukáše 1,48-49: „Budou mě blahoslavít všechna pokolení, neboť mi učinil veliké věci ten, jenž je mocný“. Tato úcta, která byla v církvi vždycky, je sice zcela jedinečná, ale podstatně se liší od úcty klanění, která se vzdává vtělenému Slovu stejně jako Otci i Duchu svatému, a velmi ji podporuje. Různé formy oddané úcty Boží rodičce, které církev schválila v mezích zdravé a pravověrné nauky podle poměrů dobových a místních.³³

V našem národě se rozmáhala úcta k Panně Marii a největšího rozkvětu dosáhla v době Otce vlasti Karla IV. Byl vroucím ctitelem Panny Marie od svého nejútlejšího mládí. O jeho velké úctě svědčí nádherné chrámy, které jsou v době jeho panování vybudovány nejen v Praze. Překrásné obrazy i sochy pocházejí z jeho doby. Slávou a oblibou u zbožného lidu předčila všechny soudobé sochy mariánské, milostná soška Svatohorská. Vypravuje se, že ji zhotovil vlastníma rukama arcibiskup Arnošt z Pardubic, a měl ji pak na svém zámku v Příbrami.³⁴

Panna Maria je osobnost, kterou nelze pominout, jelikož ve všech projevech lidové zbožnosti, architektury a folklóru je její jméno hojně používáno. Pronikla do života obyčejných lidí tak významně, že tuto biblickou postavu nelze přehlédnout. Postava Panny Marie jako Matky Boží je v křesťanském náboženství chápána jako světice počatá bez

³¹ Srov. WONDŘÁK, E. *Historie moru v českých zemích*. Praha, 1999. s. 78-79.

³² Srov. WONDŘÁK, E. *Historie moru v českých zemích*. Praha, 1999. s. 83.

³³ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří, 2002. LG 66.

³⁴ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 8.

dědičného hříchu, královna nebes a mocná přimluvkyň za hříšníky. Významné dny jejího života se slaví jako církevní svátky v západní i východní církvi. Protestanti však odmítají jakékoliv její uctívání.

Bohorodičkou byla Marie oficiálně prohlášena po Efezském koncilu roku 413. Neposkvrněné početí však bylo jako článek víry formulováno latinskou liturgií až v roce 1854. Slávou mariánské úcty je adorace Boha a dosažení spásy člověka. V cílovém bodu putování úcty k svaté Panně zjišťujeme, že v našem srdci hoří kadidlo adorace živého Boha a že naše ruka se otevírá ku pomoci tomu, kdo toho má zapotřebí.³⁵ Svátek Narození Panny Marie slavený 8. září je doložen již od poloviny 6. století.³⁶

Nejvyšším výrazem úcty k mariánskému obrazu či soše je jejich korunování. Teologickým základem tohoto liturgického obřadu je Mariina oslava na nebesích, která následuje po jejím Nanebevzetí. Institucionalizaci korunovace mariánských obrazů či soch přineslo období baroka. Iniciátorem mnoha korunovacích v té době byl hrabě Alessandro Sforza Pallavicini, který roku 1640 odkázal na korunování soch a obrazů velkou částku peněz. Jeho úmysl schválil papež Urban VIII. (1623-1644).³⁷

V Čechách existovala zjevná snaha, aby se Panna Maria stala královnou Království českého, a tím také navázat na hlubokou středověkou tradici mariánské úcty v zemi. V Polsku, Bavorsku a Rakousku tomu bylo stejně. Vědomí vyjímečné úlohy Panny Marie se odrazilo v pobělohorských Čechách.³⁸

Když církev připomíná v ročním cyklu mučedníky a ostatní svaté, „hlásá velikonoční tajemství v těch, kteří spolu s Kristem trpěli a spolu s ním jsou oslaveni, ukazuje věřícím jejich příklad, který všechny přitahuje skrze Krista k Otci, a vyprošuje pro jejich zásluhy Boží dary“.³⁹

Konečným smyslem uctívání svatých je sláva Boží a posvěcení člověka skrze život plně se shodující s Boží vůlí a skrze následování ctností těch, kteří byli vynikajícími učedníky Páně. Náš vztah ke svatým má být pojímán ve světle víry, nesmí zastiňovat „kult klanění, vzdávaný Bohu Otci skrze Krista v Duchu, nýbrž naopak ho posilovat“, a že „pravé uctívání svatých nezáleží ani tak v množství vnějších úkonů, nýbrž v síle naší činorodé lásky“.⁴⁰ Nejznámější a nejvýznamnější český světec je sv. Jan Nepomucký.

³⁵ POSPÍŠIL, V. C. *Trojice a Marie z Nazareta, Maria z Nazareta*. HOJDA, J. (ed.), Svitavy, 2003. s. 102.

³⁶ Srov. LAURENTIN, R. *Pojednání o Panně Marii*. Praha, 2005. s. 53.

³⁷ Srov. ROYT, J. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha, 1999. s. 132.

³⁸ Srov. ROYT, J. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha, 1999. s. 73.

³⁹ KKC. Přel. J. Kolářek SJ. *Kostelní Vydří*, 2001. s. 309.

⁴⁰ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří, 2002. LG 51.

4 Mariánské, trojiční a světecké sloupy na Královéhradecku a Rychnovsku

Na území bývalého okresu Hradec Králové (viz Příloha č. 1) je relativně málo sloupů a pilířů v porovnání s obdobným druhem sochařských památek v sousedním okrese Rychnov nad Kněžnou (viz Příloha č. 27). Většina těchto děl, třináct z celkového počtu osmnáct, vznikla v barokní slohové etapě vývoje výtvarného umění (první polovina 17. století – první polovina 18. století). Zbývajících pět jich vzniklo v 19. století. Z celkového počtu osmnácti sloupů a pilířů (sloup má průřez kruhový, pilíř je v průřezu čtvercový, obdélníkový nebo vícehranný při pohledu z vnějšku) je na těchto dílech nejčastěji instalována socha Panny Marie (pět je v ikonografickém typu Immaculata, pět typu Madona, jednu statui lze označit jako prosebnou). Dále je zastoupen sv. Jan Nepomucký, sv. Anna a také téma Krucifixu.

Na vymezeném území bývalého okresu Rychnov nad Kněžnou je dvacet sedm sloupů a pilířů zasvěceno Paně Marii v různých ikonografických typech jako Immaculata, Madona, Pomocná, Pieta, Bolestná, Lurdská, Svatohorská, Karmelská, Asumpta, Karlovská, Neposkvrněná Královna nebes a Mariazellská. Na pěti vrcholech sloupů je sv. Jan Nepomucký, na jednom sv. Florián, na dvou Nejsvětější Trojici a na jednom Krucifix. Tři světecké sloupy a pilíře vznikly v 17. století, dvacet dva v 18. století, patnáct v 19. století a jeden je z 20. století. Na podstavcích sloupů doprovázejí Pannu Marii většinou další světci. Sloupy nejsou v následující kapitole řazeny podle velikosti, ale abecedně. Všechna díla jsou zhotovena z pískovce. Autor této diplomové práce našel při svém bádání ve sledované lokalitě Královéhradecka čtyři sochařská díla, která si zaslouží pozornost, jelikož se jedná o stejný typ památek. Jednou je na vrcholu sloupu ikonograficky znázorněna socha sv. Jana Nepomuckého, třikrát je na vrcholu sloupu kříž, z toho jednou s Ukřižovaným (Krucifixem). Uvedená díla jsou zařazena dle abecedy na konci souboru památek z Královéhradecka.

4.1 Umístění sloupů a pilířů na Královéhradecku a jejich popis

BŘEZHRAD. Pilíř se sochou Panny Marie Madona je postaven na křižovatce cest za obcí. Čelem je obrácen k západu. Na podstavci vzadu je nápis: „Postavena roku 1860“. Autor je neznámý a pilíř není zapsán ve státním seznamu kulturních památek⁴¹ (viz Příloha č. 3).

⁴¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 6.

HRADEC KRÁLOVÉ. Mariánský sloup na královéhradeckém Velkém náměstí byl zřízen jako poděkování po velkém moru, který byl v Čechách v roce 1713, ale Hradec Králové byl od epidemie ušetřen (viz Příloha č. 4). Podrobné údaje o vzniku sloupu uvádí ve svém díle hradecký historik přelomu 18. a 19. století František de Paula Švenda. Informace, které čerpal z městského archivu jsou již dnes ztraceny. Sloup byl postaven v letech 1714-1716. Švenda jméno autora v městských archiváliích nenalezl. Místní badatel Ludvík Domečka porovnal až v roce 1918 hradecký mariánský sloup s opočenským a chrudimským, kde je na počátku stavby doložen Giovanni Battista Bulla a autorství hradeckého sloupu mu přisoudil. Od té doby byla Domečkova atribuce obecně přijímána.⁴² Sousoší bylo posvěceno 24. srpna 1718 královéhradeckým biskupem Janem Adamem hr. Vratislavem a dne 4. září po nešporách se k němu konalo první procesí.⁴³

Na vrcholu sloupu stojí socha Panny Marie Immaculaty. Na balustrádě stojí sochy sv. Josefa, sv. Václava, sv. Vavřince, sv. Šebestiána. Na podstavci jsou sochy sv. Jáchyma, sv. Anny, sv. Karla Boromejského, sv. Jana Nepomuckého a reliéfy sv. Rozálie a sv. Františka Xaverského.

Vpředu na podstavci je nápis:

„PERENI HONORI
VIRGINIS
DEI PARAE
SANCTAE
DECADIS“

Překlad nápisu: K věčné poctě Panny a Bohorodičky.

Vpravo na podstavci nápis:

„PROTECTIONI
AC
LARGIORI
POPVLI REGINAE
HRADECENSIS
PIE ERECTA
CONSISTO“

Překlad nápisu: Stojím zde zbožně vztyčená na ochranu a ku prospěchu lidu královéhradeckého.

Vzadu na podstavci nápis:

⁴² Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 6-11.

⁴³ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 122.

„SPLENDORI
ELEONORAE
AVGVSTAE
CAESARVM
PARENTIS“

Překlad nápisu: Na počest vznešené Eleonory matky císařů.

Vlevo na podstavci nápis:

„PROSPERITATI
INCLYTI
MAGISTRATVS
DOTALIS
VRBIS“⁴⁴

Překlad nápisu: „Ku prospěchu slavného věnného města postavil magistrát.“

Na straně proti radnici je v postamentu vytesán nápis:

PERENI HONORI
VIRGINIS DEIPARAE
SANCTAEQVAE DECADIS

(Překlad nápisu: K věčné poctě Panny a Bohorodičky.)

Na straně proti městské bráně:

SPLENDORI ELEONORAE
AVGSTAE CAESARVM
PARENTIS

Překlad nápisu: Na počest vznešené Eleonory matky císařů.

Autorství většiny soch je nověji, dle Ivo Kořána, připisováno Janu Pavlovi Cechpauerovi.⁴⁵

E. Poche uvádí datum vzniku sloupu v letech 1714-16.⁴⁶ A. Cechner uvádí, že sloup na Velkém náměstí je 19 metrů vysoký a byl postaven v roce 1717.⁴⁷

HRADEC KRÁLOVÉ-KUKLENY. Sloup s ukřižovaným Kristem (Krucifix) byl na Denisově náměstí, což je možné zjistit z nápisu na podstavci, postaven v roce 1705. Dal ho postavit královéhradecký měšťan Vít Bláha. Před založením Kuklen stál před hospodou

⁴⁴ MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*, Praha, 2000, s. 10-11.

⁴⁵ MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 12-13.

⁴⁶ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 1[A/J]*. Praha, 1977. s. 460.

⁴⁷ Srov. CECHNER, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královéhradeckém*. Praha, 1904. s. 98.

Bláhovkou čp. 46. Ze svého původního místa byl tedy přenesen na nynější místo. Autor díla je neznámý. Na podstavci sloupu jsou vytesány reliéfy sv. Jana Nepomuckého, sv. Anny, sv. Rozálie a sv. Floriana. Vpředu na podstavci je nápis:

„CURATOR
IOANNES WITUS BLAHA
CIUIS RAE=GRAECENSIS
A DNI: 1705: DIE 23 NOVEMB“

Překlad nápisu:

Kurátor Jan Vít Bláha občan královédvorský, Léta Páně 1705, dne 23. listopadu.

V čele na podstavci reliéf sv. Jana Nepomuckého s nápisem:

„S: IOANNES NEPO“

Vlevo na podstavci reliéf sv. Anny s nápisem:

„S: ANNA“

Vlevo na podstavci reliéf sv. Rozálie s nápisem:

„S: ROSALIA“

Vzadu na podstavci reliéf sv. Floriána s nápisem:

„S. FLORIANUS“

Toto sochařské dílo není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Památka byla od svého vzniku opravována pouze jedenkrát, a to v roce 1894⁴⁸ (viz Příloha č. 5).

HRADEC KRÁLOVÉ-KUKLENY. Mariánský pilíř v Kuklenách vznikl roku 1855. Tento letopočet je vytesán na jeho podstavci. Sloupek stojí u silnice v Pardubické ulici z Kuklen do Plačic. Autorem díla je František Kofránek z Hořic. Na vrcholu stojí socha Panny Marie Madony.

Vzadu na podstavci nápis:

„Založena od manželů
Jozefa a Terezie Helvich
Z Kuklen
1855“

Vzadu na plintu nápis:

„zhotovil
Ferd. Kofránek
Z Hořic

⁴⁸ SOkA Hradec Králové, AMK, kniha 25.

Pilíř není zapsaný ve státním seznamu kulturních památek. Je však vyznačen ve speciálních i generálních mapách⁴⁹ (viz Příloha č. 6).

HRÁDEK U NECHANIC. Záznam o vzniku památky je v nechanické farní pamětní knize. Osvícená hraběnka Anna Harrachová z Roravy rozená kněžna z Lobkovic dala v roce 1848 zhotovit sochu Panny Marie Madony na pilíři a darovala ji obci Hrádek, aby se na ni v dobrém myslelo. Socha stojí na návsi. Zhotovitelem díla byl sochař a malíř Josef Sucharda z Nové Paky.⁵⁰ Dílo není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek (viz Příloha č. 7).

CHLUMEC NAD CIDLINOU. Mariánský sloup na chlumeckém náměstí dal postavit roku 1710 tehdejší majitel chlumeckého panství, nejvyšší kancléř království Českého Václav hrabě Kinský, a to ke cti Ježíše Krista a světců spjatých s jeho dětstvím, tj. jeho rodičů (Panny Marie a Josefa), prarodičů (sv. Jáchyma a sv. Anny) a sv. Simeona, označených za patrony rodu Kinských. Socha Panny Marie Madony je na vrcholové části sloupu, ostatní světci jsou na podstavci.

Záznam o vzniku chlumeckého mariánského sloupu je uveden v pramenech již roku 1714, kdy 2. března uvedeného roku Jeroným hrabě Colloredo uzavřel smlouvu na stavbu mariánského sloupu v Opočně se sochařem Giovannim Battistou Bullou. Ve smlouvě je psáno, že opočenský sloup má být proveden „podle modelu mariánské sochy v Chlumci, avšak o 2 lokty vyšší a pak mnohem pilněji a krásněji“. Autora chlumeckého sloupu soudobé písemné prameny neuvádějí. Ivo Kořán vyslovil názor, že chlumecký sloup, stejně jako o sedm let později sloup nymburský, je dílem kutnohorského sochaře F.M. Katterbauera. Kořán jako první vyslovil hypotézu, zda při vzniku sloupu nebyl činný architekt Jan Blažej Santini, protože působil ve službách chlumeckých Kinských. Nejstarší popis sloupu je uveden v pamětní knize chlumecké farnosti z roku 1839 v soupisu soch chlumecké farnosti, který byl sepsaný v roce 1852.⁵¹ Vpředu na podstavci nápis:

„IESV NATO
ET
BASIATORIBVS EIVS
POSVIT
WENCESLAVS KHINSKI

⁴⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 27.

⁵⁰ SOKA Hradec Králové, FÚ Nechanice, kniha 1.

⁵¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 30-31.

SVPREMVS
IN REGNO CZECHIAE
CANCELLARIVS“

Překlad nápisu: Narozenému Ježíši a jeho milovníkům postavil Václav Kinský, nejvyšší kancléř Království českého.

Na podstavci vpravo nápis: „HIC STANT
GRATIOSI PROTECTORES
CIVITATIS
CHLUMECENSIS
RENOVATUM
ANNO DOMINI
MDCCCLXIII“

Překlad nápisu: Zde stojí laskaví ochránci města Chlumce. Opraveno L.P 1863.

Na podstavci vzadu nápis: „ANNO QVO
COACTVS A CAESARE
IOSEPHO
ET CONFEOEDERATIS EIVS
PRO PACE ANXIVS EXORABAT
LVDOVICVS“

Překlad nápisu: Léta, kdy Ludvík byv donucen od císaře Josefa a jeho spojenců v úzkosti prositi za mír.⁵²

Nápis tedy připomíná vítězství císaře Josefa I. nad francouzským králem Ludvíkem XIV. ve válkách o španělské dědictví.

Na podstavci vlevo nápis:

„HIS PATRONIS
STABIT ET CRESCET
DOMVS
KHINSKIANA
MDCCX“

Překlad nápisu: Za pomoci těchto patronů bude stát a vzrůstat dům Kinský.

Na plintu sochy sv. Anny - „S. ANNA“; na plintu sochy sv. Jáchyma - „S. JOACHIM“; na plintu sochy sv. Josefa – „S. JOSEPHUS“; na plintu sochy sv. Simeona – „S. SIMEON“.

Na prvním schodu nápis:

SCHODY OPRAVILI LP. 1948

⁵² ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 128.

Na balustrádě vlevo od čelního otvoru nápis:

„REKONSTRUKCE A RESTAUROVÁNÍ PROVEDLA FIRMA STONE ART
HROMÁDKA KAMIL & SYN HOŘICE 1977 AK. SOCH. JAN TRTÍLEK“⁵³ (viz
Příloha č. 8).

LIBČANY. Sloup s ukřižovaným Kristem (Krucifixem) na vrcholu stojí u silnice na okraji obce u domu čp. 98. Čelem je obrácený k západu. Dílo bylo pravděpodobně zhotoveno v první polovině osmnáctého století. Archivní prameny, které pojednávají o vzniku této památky se zatím nepodařilo najít. Na sloupu je zkorodovaný kovový držák lucerny. Tento sochařský výtvar není zapsán ve státním seznamu kulturních památek (viz Příloha č. 9).

LÍPA - CHLUM. Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého na vrcholu, se nachází blízko obce Lípa, na návrší u Gabrielína dvora. Letopočet 1726 je vytesán na samotném sloupu. V zadní části je vysekán otvor, zřejmě pro úchyt lucerny v čele dřívku.

Na podstavci vpředu je málo čitelný nápis:

„NAKL gi
ŘÍKÁ K....
..ANNO doMI
1726“

Sloup má neznámého autora a je čelem obrácený k jihovýchodu. Není zapsán ve státním seznamu kulturních památek⁵⁴ (viz Příloha č. 10).

LOUČNÁ HORA. Sloup postavený na návsi s vrcholovou sochou Panny Marie byl zhotoven v roce 1795. Autor díla je neznámý. Smidarský farář Václav Šrám uvádí ve své monografii, že sloup byl postaven v roce 1795.⁵⁵

Nápis na podstavci vpředu:

„Dílems
Láski k roDI
CzCe bozI WsLá
WV sIna sWého
Wzate tVto znoW

⁵³ MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 30.

⁵⁴ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloup a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 41- 42.

⁵⁵ Srov. ŠRÁM, Václav. *Paměti městečka Smidar nad Cidlinou*. Hradec Králové, 1904. s. 238.

V postawILa poCz
estná obeCLaV
CznohV
rská“

První řádek neměl původně nápis „Dilems“, ale „DVkaz“, jak je uvedeno v soupisu soch smidarské farnosti z roku 1837 a také v pamětní knize smidarské fary.⁵⁶ K chybě zřejmě došlo při některé z pozdějších oprav.

Na patě sloupu vzadu nápis: „1795“

Na podstavci vzadu nápis: „OBNOVENO
ROKU 1935“

Ve smidarské farní kronice je psáno: „U této sochy bývá zastavení o křížových průvodech, jakož jest tu i zbožným zvykem, že při pohřebním průvodu kněz s mrtvolou se tu zastaví a pomodlí. Kolem sochy jest kamenné zábradlí.“⁵⁷ Na sloupu je instalována lucerna. Čelem je sloup obrácený k severovýchodu. (viz Příloha č. 11).

MÁSLOJEDY. Sloup vysoký 3,5 metru se sochou Panny Marie Immaculaty je postaven v obci na hřbitově padlých z války v roce 1866. Dílo bylo zhotoveno, dle nápisu na podstavci, v roce 1700. Autor sochařského díla, obráceného čelem k východu, je neznámý. Na podstavci vpředu nápis:

„ANNO
1700
-.-
Přeložena
Roku 1868“

Na patce sloupu nečitelný nápis:

„ shozena 18 18/7 69
... .. .“

O přeložení sloupu v roce 1853, jeho opravě roku 1864, stržení větrem v roce 1868 a jeho další opravě v roce 1869 podává informaci list máslojedského starosty z roku 1944. Kronika obce Máslojedy, založená roku 1920, uvádí, že po bitvě na Chlumu v roce 1866, bylo pohřebiště padlých při této bitvě: „Kol sochy Matky Boží pohřbívali se ranění

⁵⁶ SOKA Hradec Králové, FÚ Smidary, kniha 2.

⁵⁷ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZÁHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 44-45.

a později zemřeli Prusové“.⁵⁸ Dílo je zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Socha Panny Marie je zřejmě ze šedesátých let 19. století.⁵⁹ Vojenský hřbitov z roku 1866 je jedním z vyhledávaných míst návštěvníků bojiště bitvy u Chlumu (viz Příloha č. 12).

NEDELIŠTĚ. Sloup, 4,3 metrů vysoký, s železným křížkem na vrcholu. Pod ním na čtyřhranném podstavci kaplička s reliéfy ukřižovaného Krista, Panny Marie a sv. Rozálie. Byl zřízen, jak o tom informuje na něm vytesaný nápis, v roce 1712 na památku obětí moru od Matěje Buzka. Původně stála Boží muka u hřbitova. V roce 1866 byla rozebrána a roku 1893 postavena na nynějším místě u silnice na křižovatce k obci Rozběřice (viz Příloha č. 13). Autor sloupu je neznámý. Sloup je postaven čelem na východ.

Nápis vzadu nahoře na kapličce: „Mor padem
Mateg Buzek
leta
1712“

Vpředu na podstavci nápis: „Sloup tento
postaven
roku 1712
na památku
odvrácení
moru
byl léta Páně
1893 odbornou
školou
v Hořicích
opraveno
znovu.“⁶⁰

NECHANICE. Pilíř s vrcholovou sv. Jana Nepomuckého byl zhotoven roku 1730, o čemž svědčí vytesaný nápis do podstavce. Autor díla je neznámý. Na pilíři po jeho obvodu, ve směru hodinových ručiček od čela pilíře, jsou reliéfy ze života výše zmíněného světce: 5. Jan Nepomucký veden zbrojnoši, 4. Jan Nepomucký dává almužnu žebrákovi,

⁵⁸ SOKA Hradec Králové, AOM, kniha 2.

⁵⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 47.

⁶⁰ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 50.

3. Jan Nepomucký zpovídá královnu, 2. posvěcení Jana Nepomuckého, 1. narození Jana Nepomuckého, 6. Jan Nepomucký svržen do Vltavy.

Vpředu na podstavci nápis:

„AFSS
ANNO 1730“⁶¹

Farní pamětní kniha uvádí, že k první známé opravě došlo v roce 1862 a byla uhrazena z dobročinných příspěvků.⁶² Šestiboký pilíř je obrácen čelem k severu a stojí ve městě u silnice v Pražské ulici, směrem na obec Kunčice (viz Příloha č. 14).

NECHANICE. Na Husově náměstí je postaven pilíř se sochou sv. Anny Samatřetí na vrcholu. Sochařské dílo bylo zhotoveno, jak je patrné z vytesaného letopočtu vpředu na podstavci, v roce 1737. Autor díla není známý (viz Příloha č. 15). Památka je obrácena čelem k západu.

Na podstavci vpředu nápis:

„17
HONORI
AC PIAE VENE
RATIONI
37“

Překlad nápisů: Na počest a zbožnou úctu

Na podstavci vpravo nečitelný nápis:

„DIVAE
ANNAE STATVA
HAEC AEDIFI
CATA EST“

sv. Anny byla postavena tato socha

Na podstavci vzadu nečitelný nápis:

„SPECIALI
ILLIVS
PATRONAE

obzvláštní patronce.

Obnoveno
Roku 1861-1903“⁶³

Na podstavci vlevo nápis:

⁶¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 55.

⁶² SOKA Hradec Králové, FÚ Nechanice, kniha 1.

⁶³ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 64.

„CVLTORE
GORGIO
ZAPKA“

Překlad nápisu: Obyvatel Jiří Žapka.

Z nápisu je patrné, že pilíř dal postavit místní obyvatel Jiří Žapka.

Pod vrcholovou sochou sv. Anny Samatřetí je nápis:

„SWATA ANNO
W CZAS SMRTI NASSY
PRZIGMI S WNVKEM TWIM
a MARGI VBOHAV DVSSI“

Farní pamětní kniha uvádí, že k první známé opravě došlo v roce 1862 a byla uhrazena z dobročinných příspěvků.⁶⁴

NECHANICE. Mariánská statue Madony na vrcholu pilíře stojí na křižovatce cest na Nový Bydžov a Hořice. Tento sochařský výtvar byl zhotoven ve druhé polovině 19. století. Autor díla je neznámý a není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Podobných sochařských děl vznikalo ve východních Čechách, ve zmíněném období, velké množství. O kamenosochařskou tradici a vhodný materiál není v této oblasti nouze. Pilíř stojí čelem k jihovýchodu. Písemné zprávy o této památce nebyly zjištěny⁶⁵ (viz Příloha č. 16).

NOVÝ BYDŽOV. Nejstarší písemná zpráva o zdejším mariánském sloupu na Masarykově náměstí je z roku 1697. V pamětní knize města Nového Bydžova je uveden zápis: „ Léta Páně 1697 3. dne měsíce maii, jenž byl den památní Povýšení kříže Páně, položeny grunty pro sloup a obraz Rodičky Boží Panenky Marie vprostřed rynku. Dejž Pán Bůh, aby to dílo začaté k svému konci ke cti a slávě Boží, Rodičky jeho Panenky Marie přijíti mohlo.“⁶⁶ K postavení nynějšího sloupu však došlo až po moru, který se objevil ve městě v roce 1715, což dosvědčují chronogramy na podstavci sloupu v roce 1716. Již před postavením sloupu stála na jeho místě, zřejmě už od roku 1697, mariánská socha.

Na vrcholu sloupu stojí statue Panny Marie Immaculaty. Autor sochy je neznámý. Na podstavci jsou sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Vavřince, sv. Václava a sv. Floriána.

⁶⁴ SOKA Hradec Králové, FÚ Nechanice, kniha 1.

⁶⁵ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 67.

⁶⁶ SOKA Hradec Králové, AM Nový Bydžov, inv. č. 1094.

V nikách podstavce jsou sochy sv. Josefa, sv. Šebestiána, sv. Františka Xaverského a sv. Rocha. Autorem sochy sv. Josefa je sochař Karel Samojed. V roce 1891 byla barokní balustráda nahrazena kovovými sloupky a řetězy. V nice je také socha sv. Ludmily jejímž autorem je sochař J. Bartha z Prahy.⁶⁷ Sloup je obrácen čelem k jihu. Nápisy na římsě podstavce vpředu:

„RENOVATIO FACTA IN HONOREM DEI
PARAE ABSQUE LABE CONCEPTAE“

Překlad nápisu: Obnoveno ke cti bez poskvrny počaté Bohorodičky.

Na římsě pod sochou sv. Jana Nepomuckého nápis:

„IN TE SPEM INVENIO
FLOS CLERI, DIVE IOES“

Překlad nápisu: V tobě nacházím naději, výkvěte kněžstva, sv. Jene.

Na římsě pod sochou sv. Floriána nápis:

„HIC PATRIAE CIVES
IDEMNES SERVAT IN IGNE“

Překlad nápisu: On zachraňuje při ohni občany vlasti.

Na římsě vzadu nápis:

„DURO SAECULO AB INCOLIS RENOVATUM“

Překlad nápisu: V těžké době obnoveno obyvateli.

Na římsě pod sochou sv. Václava nápis:

„WENCESLAE SVOS DITA
ET SOLARE BOHEMOS“

Překlad nápisu: Václave, svoje Čechy obohat' a povzbud'.

Na římsě pod sochou sv. Šebestiána nápis:

„MATER DESTRUENDA EX PECCATO
-ACCIPE VESTEM EX CARITATE“

Překlad nápisu: Matko, která máš být hříšně zničena, přijmi z lásky šat.

Na podstavci sloupu vpředu nápis:

„DEI PARAE REGINAE
A LABE ORIGINALI
EXEMPTAE SACRO
HONORI
AMOR BIDZOVIENSIS

⁶⁷ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 69.

HOC OPVS
ERIGI FECIT“⁶⁸

Překlad nápisu: K posvátné úctě Bohorodičky, královny zbavené prvotní poskvrny láska obyvatel Bydžova způsobila postavení tohoto díla

Na podstavci sloupu vlevo nápis:

„EX VOTO CONCEPTO
PIO
DE MORE“

dle učiněného slibu a dle zbožného zvyku.

Na podstavci sloupu vpravo nápis:

„DIVIS CAELITIBVS
GRASSANTE MALIGNA
PESTE PATRONIS“

Překlad nápisu: Svatým nebešťanům, patronům, když se šíří nákaza moru.

Na podstavci sloupu vzadu nápis:

„ANNO QUO
CHARITAS DEI
DIFFVSA EST
IN CORDIBVS
NOSTRIS
AD ROM. CAP 5. v. 5.“

Překlad nápisu: Roku, v němž Boží láska byla vylita do našich srdcí, podle Řím. 5,5.

Na patce sloupu nápis:

„OPRAVENO
NÁKLADEM SPOŘITELNY KR. VĚN. MĚSTA
NOVÉHO BYDŽOVA R. 1890“

Vlevo zcela dole nápis:

„Opraveno L.P. 1926 Arnold“⁶⁹

⁶⁸ MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 68.

⁶⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 68.

V roce 1925 měl být sloup odstraněn a nahrazen pomníkem Osvobození. Model díla byl již vypracovaný sochařem Šalounem. Nakonec k tomu nedošlo a v roce 1926 byla provedena oprava sloupu.⁷⁰ Autoři knihy „Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě“ A. Šorm a A. Krajča uvádí v textu své knihy mylně, že se jedná o sochu sv. Františka z Assisi. Dle ikonografie sochy světce je zřejmé, že v nice instalovaná socha je sv. František Xaverský (viz Příloha č. 17 - 18).

NOVÝ BYDŽOV - VYSOČANY. Sloup s vrcholovou sochou sv. Jana Nepomuckého byl zhotoven v roce 1719. Autor díla je neznámý. Písemné archivní materiály se dosud nepodařilo zjistit. Sloup na svém původním místě v roce 1999, kdy se prováděla materiálová studie SÚPP, nestál. Byl v tu dobu rozebraný a jeho části byly deponovány v hale Technických služeb města Nového Bydžova. Jedná se o velmi zdařilý sochařský výtvar baroka, který však ve státním seznamu kulturních památek zapsán není. Typické jsou motivy Janovy pravice ovíjející krucifix a levice přidržuje zároveň mozzettu a palmový list. Nápisy jsou vytesány na různých částech tohoto sochařského díla:

„M:H:W“

„(1 řádek nečitelný)

1719“

„IHS“⁷¹

Při svém bádání v roce 2008 jsem zjistil, že sloup stojí opět na svém původním místě. Navštívil jsem proto Městské muzeum v Novém Bydžově, abych se dopátral aktuálních informací o jeho znovuobnovení. Iniciátorem k rozebrání a uložení sochařského výtvaru, z důvodu špatného technického stavu, byl v roce 1995 ředitel Městského muzea v Novém Bydžově prom. historik Jaroslav Prokop. Opravě památky předcházelo odborné vyšetření sochy od Petra Maříka.⁷² Velkou snahu o zrestaurování a opětné postavení díla, které bylo realizováno v období od listopadu 2000 do června 2001, měl již zmíněný ředitel MM Nový Bydžov. Restaurátorské práce provedl akademický sochař a restaurátor Jan Vích z Libčic nad Vltavou.⁷³ (viz Příloha č. 19).

SMIDARY. Mariánský sloup stojící na návsi s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty má na svém podstavci uveden datum vzniku rok 1718. Autor sloupu je

⁷⁰ SOKA Hradec Králové, Pamětní kniha města Nový Bydžov, I. díl, 1914-1933.

⁷¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 80.

⁷² MAŘÍK, Petr: *Mikroskopické vyšetření a spektrální analýza ze sochy sv. Jana Nepomuckého*, 2000.

⁷³ VÍCH, Jan: *Restaurátorská zpráva sloupu se sochou sv. Jana Nepomuckého ve Vysočanech u Nového Bydžova*, 2001.

neznámý. Okolo sloupu jsou půdorysně do čtverce postaveny čtyři nižší pilíře se sochami sv. Josefa, sv. Anny, sv. Václava a sv. Ignáce z Loyoly. Sloup stál původně na jiném místě, avšak po jeho opravě v roce 1863 byl přeložen⁷⁴, doplněn čtyřmi sochami světců a původní socha Panny Marie byla vyměněna za nově zhotovenou, která je výrazně rustikální, s gotickými rysy.⁷⁵

Na podstavci vpředu nápis:

„PROPITIA ADSIT
NOBIS PECCATORI
BUS PIA VIRGO
MARIA
HONORI BEATAE GE
NITRICIS A SMID
ARIENSIBUS ISTA
STATUA ERECTA
EST“

Na podstavci vzadu:

„Anno 1718“

Překlad nápisů: Milostivě stůj při nás hříšnicích, požehnaná Panno Maria. Ke cti blahoslavené rodičky, postavená jest tato socha od Smidarských. Roku 1718.

Vzadu na podstavci dole nápis.

„Obnoveno roku
1926“

Vzadu na podstavci vpravo nápis:

„REKONSTRUKCI A RESTAURÁTORSKÉ
PRÁCE V ROCE 1995 PROVEDLI
FIRMA
STONE ART Akademický sochař
HROMÁDKA SYN JAN TRTÍLEK
HOŘICE PRAHA

Dole vzadu na podstavci je nečitelný nápis.⁷⁶

Před sochou Matky Boží i před ostatními sochami byly umístěny lucerny. Zbožní měšťané v 18. století pamatovali ve svých závětech na světlo u těchto soch a odkazovaly

⁷⁴ SOKA Hradec Králové, FÚ Smidary, kniha 2.

⁷⁵ Srov. KUČA, K. *Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Pocerlinské. Kniha 2.* Hradec Králové, 1995. s. 310.

⁷⁶ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové.* Praha, 2000. s. 82-83.

milodary „do lampy k statui Panny Marie v rynku na máslo“, čímž se tehdy svítilo ⁷⁷ (viz Příloha č. 20).

TŘEBECHOVICE POD OREBEM. Na paměť moru, který město napadl v roce 1680, měl být postaven velký morový sloup se skupinou zemských svatých patronů a Pannou Marií. Když se město vzpamatovalo z morové rány, začalo vybírat peníze na jeho stavbu. V roce 1695 však celé město vyhořelo, a proto se stavba sloupu nemohla uskutečnit. Roku 1709 za faráře Františka Hrdličky mohlo být přání obyvatel města splněno. Pro značně zchudlé obyvatelstvo bylo velmi obtížné postavit sloup v původních intencích, proto byl postaven nynější, skromnější. Na vrcholu sloupu stojí Panna Maria Immaculata. Autor je neznámý.

Na postavci vpředu nápis :

„SANCTA MA
RIA VIRGO IN
TERCEDE:
PRO NOBIS.

Překlad nápisu: Sv. Maria, oroduj za nás.

S: MARIA ORO
DVG ZA NAS
NINEGSSI NE
BEZPECNI CZAS
LETA PANE
1709“

Na pravé straně nápis:

„Obnowená L.P.
1832
Nákladem
Antonína
PAKES
mėsstenina
zdegssjho“

Nápis pokračuje vpravo datacemi:

„1907
1933“

⁷⁷ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 228-229.

Podrobné informace o stavbě sloupu je možné získat z třebechovické městské pamětní knihy a farní knihy, které byly založené v roce 1836⁷⁸ (viz Příloha č. 21).

BENÁTKY. V obci Benátky u Smiřic na křižovatce cest do Cerekvice nad Bystřicí, Hořiněvsi a Máslojed, stojí čtyřboký pískovcový pilíř se sraženými hranami na jehož vrcholu je umístěna čtyřboká kaplice. Na každé ze čtyř stran je reliéfně vytesán ukřižovaný Kristus a po jeho pravici je ve spodní části vytesána nádoba, která připomíná svým tvarem křtitelnicí. Kristus má okolo boků ovinutou bederní roušku a jedna její část směřuje do nádoby.

Výška díla je asi tři metry a čelem stojí k jihozápadu. Na sloupu je uchycen zkorodovaný držák lucerny. Autora ani rok zhotovení se nepodařilo zjistit. Podle informace místních občanů byla při opravě komunikace v minulých letech použita navážka a podstavec sloupu je pod úrovní terénu. Při bližším ohledání místa jsem zjistil na čele sloupu vytesaný nápis: „Nákladem ...“. Po odebrání zeminy od pilíře by bylo možné na podstavci přečíst celý nápis a tím objasnit něco z jeho historie (viz Příloha č. 22).

LUŽEC NAD CIDLINOU. Před kostelem stojí pískovcový sloup osmibokého průřezu, na jehož vrcholu je kovový kříž s ukřižovaným Kristem. Výška celého díla je asi 4 metry. Autora se nepodařilo zjistit. Datace zhotovení ani jiný nápis není na díle uveden (viz Příl. č. 23).

PŘEDMĚŘICE NAD LABEM. Při silnici vlevo na kraji obce od Plotiště nad Labem poblíž budínského mlýna stojí na pozemku parc. číslo č. 875/12, v katastru obce Předměřice nad Labem, hodnotné kamenosochařské dílo v dobrém stavu. Skládá se ze čtyřboké základové patky se skosenými vrchními rohy, osmibokého dříku složeného ze dvou kusů, čtyřboké krychlové kaplice s mělkými nikami a v každé z nich je reliéfně zobrazen krucifix. Na vrcholu kamenného kříže je pískovcový templářský kříž. Výška díla je okol tři metrů. Autor díla je neznámý.

V čelní stěně dříku je vytesáno reliéfní vřočení: „L/etc/62“, což znamená L = Léta, etc = atd., konveční zkratka je dost špatně provedená v náhradu za některou běžnou formuli, např. od narození Syna Božího, 62 = rok běžného století, podle písma století šestnáctého, tedy 1562. Na zadní stěně kaplice je vylomena spodní část, toto vylomení je původní, zřejmě sloužilo k závěsu pro lampu. Tato „Boží muka“ jsou též místně nazývány jako

⁷⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové*. Praha, 2000. s. 88.

„Maltézský kříž pod lipou u Brožků“. V roce 2001 byla památka restaurována a při tom byla v dutině sloupu nalezena zpráva o poslední opravě v roce 1970.

Svým provedením je toto dílo velmi zachovalým příkladem drobné sakrální architektury z období renesance. Ve sledované lokalitě je ojedinělé. Z památkového hlediska se jedná o významnou historickou hodnotu. Vzhledem k těmto skutečnostem dala obec Předměřice nad Labem podnět k tomu, aby toto cenné dílo bylo prohlášeno za kulturní památku. Ministerstvo kultury České republiky prohlásilo dne 30.5.2007 pískovcová sloupková Boží muka za kulturní památku⁷⁹ (viz Příloha č. 24). Použitá a výše zmíněná literatura od autorů Ivany Maxové a kol., Karla Kuči a Emanuela Pocheho, která uvádí, popisuje a mapuje tyto památky na území bývalého okresu Hradce Králové, předměřický sloup nezmiňují (viz Příloha č. 25).

STĚŽERY. Sloup s vrcholovou sochou sv. Jana Nepomuckého stojí v zahradě u domu čp. 73 v obci Stěžery. Výška sloupu je okolo tří metrů.

Nápis na podstavci: „Ke cti a chvále Boží postaveno od Jana a Marie Kučerovi L.P. 1864“. Autora se nepodařilo zjistit, ale jedná se s velkou pravděpodobností o dílo kamenického mistra z blízkého okolí. Sloup byl původně postaven v zahradě, která dosahovala až k cestě. Chodník nebyl žádný. Ve třicátých letech 20. století byla prašná cesta vydlážděna a socha byla přemístěna na nynější místo⁸⁰ (viz Příloha č. 26).

4.2 Umístění sloupů a pilířů na Rychnovsku a jejich popis

BARTOŠOVICE V ORLICKÝCH HORÁCH. Autorem pískovcového pilíře se sousoším Nejsvětější Trojice (Otec, Syn a Duch svatý), je žamberský sochař Alexius Czyliak a jeho zhotovení je datováno do roku 1786. Czyliak byl vnukem žamberského sochaře Jana Václava Hayslera. Pilíř stojí u silnice mezi Bartošovicemi a Čihákem, nedaleko řeky, čelem je obrácen k severu. Vrcholové sousoší Otec a Syn jsou zobrazené jako sedící velké figury. Holubice představující Ducha svatého je umístěna u jejich nohou. Sochařské dílo není zapsáno v seznamu kulturních památek. Na podstavci dole vpředu je reliéf Zvěstování Panny Marie. Vzadu na podstavci je v ryté kartuši nápis:

ANTON HALLMAN

FUNDATOR

⁷⁹ OÚ Předměřice nad Labem, ROZHODNUTÍ MK ČR ze dne 30.5.2005. č.j. 1465/2007.

⁸⁰ Srov. <http://www.stezery.cz>

DIE 25 AUGUSTI

AI: 1786

Překlad nápisu: Anton Halman zakladatel. Dne 25. srpna roku 1786.

Pod nápisem jsou iniciály: „A.C:B:“

Nepochybně tyto iniciály znamenají „Alexius Czyliak Bildhauer“⁸¹ (viz Příloha č. 28).

BÍLÝ ÚJEZD. Na travnatém prostranství uprostřed parčíku, stojí pískovcový pilíř se sochou Panny Marie Karmelské. Čelem je situován k západu. Autor díla je neznámý. Farní pamětní kniha uvádí datum svěcení sochy Panny Marie dne 28. srpna 1870. Téhož roku byl pilíř také zhotoven. Místním občanům přispěl na sochu pan hrabě Hanuš Kolowrat, patron farního chrámu Páně. Tento mecenáš byl vždy přítomen nejen při svěcení sochy, ale také při všech slavnostních obřadech svěcení této sochy a slavných službách Božích v chrámu Páně.

Vpředu na podstavci je nápis:

„Maria!
Matko Páně
pod ochranu Tvou
utíkáme!“

Vzadu na podstavci nápis: „H.h. z K.K.
1870“

Nápisy vzadu na podstavci znamenají: Hanuš hrabě z Kolowrat Krakowski.

Památka není zapsána v seznamu kulturních památek⁸² (viz Příloha č. 29).

BOHDAŠÍN – ROKOLE. Sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Nanebevzaté Neposkvrněného početí stojí v lese na poutním místě v Rokoli (viz Příloha č. 30). Čelo statue směřuje na sever. Sochařské dílo zhotovil sochař Josef Marek z Nového Města nad Metují v roce 1921 z pískovce. Z nápisu na podstavci vzadu je patrné, že dílo dal zhotovit na památku své zemřelé manželky Marie, továrník a vlastník rokolského poutního areálu, Ferdinand Příbyl z Krčína.

Vzadu na podstavci nápis:

„NA PAMÁTKU
MÉ ZESNULÉ

⁸¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 9.

⁸² Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 10.

MANŽELKY MARIE
POSTAVENO
V ROCE 1921
F. P.“

Vlevo dole na podstavci nápis:

„J. MAREK
N. Město“⁸³

O vzniku nejstarší kaple v Rokoli se traduje zbožná legenda. Vypráví o tom jak lesník, který měl slepého syna, kráčel z nedalekého Nového Hrádku lesem kolem studánky nad říčkou Olešenkou. Náhle uviděl spadnout slepého ptáka do pramene a ten po chvilce uzdraven vzlétl vzhůru. Lesník tuto událost považoval za Boží znamení. Vodu ze studánky přinesl sebou domů. Omyl jí oči svého syna a také jeho voda uzdravila. Vděčný otec postavil u pramene kapličku a zavěsil do ní obraz Panny Marie. Počet přicházejících poutníků rostl, a proto továrník Příbyl nechal v roce 1930 na svahu nad silnicí postavit pseudogotický kostelík.⁸⁴

BOROHRÁDEK. U farní budovy je na vrcholu pískovcového pilíře ikonograficky ztvárněno sousoší Nejsvětější Trojice (viz Příloha č. 31). Bůh Otec a Syn jako velké sedící figury. Na podstavci monumentu je uveden rok jeho zhotovení 1764. Stejně datum jeho zhotovení nám uvádí městská pamětní kniha a farní pamětní kniha. Autor sousoší Nejsvětější Trojice v městské pamětní knize není uveden. O statui Panny Marie, postavené v roce 1761 na náměstí se píše, že ji zhotovil pardubický sochař Jakub Teplý. Stejný umělec v roce 1765 štafíroval oltář v borohrádeckém kostele. Lze uvažovat o tom, že autorem trojičního pilíře je jmenovaný sochař.⁸⁵ Dílo je v obci u silnice, čelem k východu. Nápis vpředu na podstavci:

„K WIETCZI
CTI A SLAWIE
OTCE SINA I DUCHA
SWATEHO WISTA
WIET DAL IOSEPH
CAREL SKALA“

⁸³ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 11.

⁸⁴ BOHÁČ, Zdeněk a kol. *Poutní místa v Čechách*. Praha, 1995. s. 116.

⁸⁵ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 12.

ČASTOLOVICE. Na vrcholu pilíře je ikonograficky znázorněna Panna Maria Madona (viz Příloha č. 32). Pilíř je postaven na travnatém prostranství vlevo od vchodu do častolovického zámku, čelem obrácen k jihu. Autor pískovcového díla není známý. Byl zhotoven v roce 1744 a je zapsán v státním seznamu kulturních památek.

Královéhradecká biskupská konzistoř nás ve svém zápisu ze dne 4. května 1744 informuje, že častolovický děkan žádá o povolení postavit a benediktovat kamenou sochu Nejsvětější Panny Marie, která má být instalována uprostřed obce Častolovice. Na zhotovení pilíře přispěl častolovický František Filip hrabě ze Šternberka a jeho manželka Marie Leopoldina, rozená hraběnka Starhembergová. Písemný záznam lze také najít v soupise soch častolovické farnosti z roku 1837, kde se uvádí, že socha s figurou Matky Boží je umístěna naproti častolovickému špitálu a je vysoká asi 5 sáhů (1 sáh staročeský = 1,793 m, viz www.jednotky.cz/delka/sah-starocesky).

V roce 1955 byl sloup přemístěn na nynější místo před zámek. V roce 1950, po nárazu traktorového vleku, došlo k poškození díla. Pískovcový výtvar byl pak uložen na farním dvoře. Po pětiletém úsilí místního duchovního správce a po návštěvě ing. Břetislava Štorma se sochařem Václavem Pichlem dne 16.8. 1955 bylo následně v komisionálním řízení rozhodnuto o opětném postavení sochy. Kolaudace opraveného a postaveného sloupu se konala 4. listopadu 1955. Více informací o opravě a co ji předcházelo, je uvedeno ve spisech Státní památkové správy.⁸⁶ Emanuel Poche uvádí datum přemístění pilíře v roce 1954.⁸⁷

Nápis vlevo na podstavci:

QVOTQVOT DEVOTI
TIBI SVNT PIA VIRGA (má být správně VIRGO)
CLIENTES
HOS
VELVTI GENITOS
PROTERGE MATRIS
OPE

Překlad nápisu: Svatá matko, všechny, kteří se k tobě zbožně utíkají, ochraňuj jako své děti mateřskou péčí. Nápis vpravo na podstavci:

EXCENT PROEESTO
CVLIV

⁸⁶ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 14-15.

⁸⁷ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech I[A/J]*. Praha, 1977. s. 177.

REGINA POLORVM
QVAE TIBI PRAESENTES
DEBITA VOTA
GERVNT

Vpředu na podstavci jsou erby.

ČESKÉ MEZIŘÍČÍ. Pískovcový sloup s vrcholovou sochou sv. Jana Nepomuckého stojí u křižovatky blízko říčky Dědiny (viz Příloha č. 33). Z nápisu na podstavci je zřejmý datum vzniku a jsou tam také uvedena jména jeho fundátorů. Dílo není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Čelem je obrácen k severu. Sloup stál původně u silnice v květinové zahrádce a byl obrácen k západu.⁸⁸ V roce 2009 došlo k jeho renovaci po které byl přemístěn na nynější místo.⁸⁹

Nápis vpředu na podstavci:

„Oroduj za nás svatý Jene
Nepomucký“

Nápis vzadu na podstavci:

„Nákladem Ferdinanda
a Kateřiny Jarošovských
manželů usedlých v Meziříčí
1864“

DEŠTNÉ V ORLICKÝCH HORÁCH. Pilíř s pískovce s vrcholovou sochou sv. Jana Nepomuckého stojí pod stromy na travnatém pozemku u silnice (viz Příloha č. 34). Není zapsán ve státním seznamu kulturních památek. Datum jeho vzniku ani autor není znám, ale je totožný se sloupem o kterém jednala královéhradecká biskupská konzistoř dne 8. května 1749. V protokolu ze zasedání můžeme číst: „Na žádost deštenského faráře se uděluje povolení, aby na jeho území mohly být zřízeny a farářem řečeného území benediktovány tři trámové kříže a dva sloupy (columnae), jeden Nejsvětější Panny Marie a druhý sv. Jana Nepomuckého.“ O renovaci díla nás informuje vytesaný nápis s datací roku 1864.⁹⁰ Existuje určitá domněnka, kterou vyslovil Rudolf Zrůbek, že autorem pilíře

⁸⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 18.

⁸⁹ Informace od starosty OÚ České Meziříčí p. Josefa Panenky.

⁹⁰ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 19.

by mohl být Jan Ignác Melnický.⁹¹

Nápis vpředu na pilíři:

„Renovatum
1860“

Překlad nápisu: Obnoveno 1860.

DEŠTNÉ V ORLICKÝCH HORÁCH. Pilíř je zhotoven z pískovce v místní části Zákoutí (viz Příloha č. 35). Vrcholová socha sv. Jana Nepomuckého stojí u silnice a je obrácena čelem k západu. Fundátorem díla je chalupník ze Zákoutí č. p. 22, Ignaz Ströckel, který jej dal postavit v roce 1781.⁹²

Nápis vpředu na podstavci:

„IOHANNES
IORQE STRE
KEL. A. 1781“

DOBRUŠKA. Mariánský sloup stojí na náměstí v centru města (viz Příloha č. 36). Je zhotoven z pískovce. Vrcholovou sochou je Panna Maria Immaculata. Na podstavci stojí sochy sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého, sv. Františka Xaverského a sv. Floriána. Základní kámen byl položen 13. května 1733 dobrušským děkanem Janem Jungem z jehož podnětu, jak uvádí místní pamětní kniha, byl postaven. Ve městě byly roku 1731 – 32 konány sbírky na jeho zhotovení. Téhož roku začal na sochách podstavce pracovat rakouský sochař Ondřej Decker, ale jelikož byl oddán přemíře pití alkoholu, bylo dokončení soch předáno Janu Melnickému z Vamberka.⁹³ Jelikož původní sochy nemohly vzhledem k agresivitě ovzduší a dešťů zůstat na místě, došlo k jejich přemístění do místního lapidária; sloup teď zdobí jejich věrné repliky.⁹⁴

Nápis vlevo na podstavci:

„AB OMNI
MALO LIBERA
NOS DOMINE
ITA SVSPIRAT

⁹¹ Srov. ZRŮBEK, Rudolf. *Kamenná svědeckví doby. Baroko v kraji Orlických hor*. Okresní muzeum Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, 1996. s. 6.

⁹² Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 20.

⁹³ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 107-108.

⁹⁴ KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas-východní Čechy*. Praha, 2008. s. 152.

I:H:I:D:D:

1733“

Překlad nápisu: Ode všeho zlého vysvobod' nás, Pane. Tak doufá I. H. I. D. D.

Nápis vpravo na podstavci:

„SANCTA
MARIA ET OES
SANC INTERCE:
DANT PRO NO:
BIS SVPPLCAT
S: POPVLVSQE
DOBRVSC:

1733“

Překlad nápisu: Svatá Maria a všichni svatí ať za nás orodují. O to prosí obyvatelé Dobrušky.

Nápis vzadu na podnoži:

„VRBS
DOBRVSCE“

a městský znak

Překlad nápisů: Město Dobruška.

DOBRUŠKA. Pískovcový pilíř se sousoším Nejsvětější Trojice na vrcholu, stojí na soukromém pozemku čelem k jihu u rodinného domu v Novoměstské ulici čp. 818, ve výběhu pro drůbež (viz Příloha č. 37). Sochařské dílo není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Autorem je řezbář Martin Bartoš, který jej zhotovil v roce 1809, jak je datováno na podstavci díla. V tehdejší dobu, jak je v pramenech uváděno, stála na obecním pozemku. Pamětní kniha dobrušského děkanství píše v roce 1888 o pilíři: „Socha na Stínadlech. Na kopci k Nov. Městu před místem, kde bývali zločinci stínáni, je socha kamenná Nejsv. Trojice v podobě kříže. Nápis pouze „1809“ a výše „R. 1864“. Později bylo připsáno: „Klement Novotná, soukromnice v Dobrušce, zbožná panna, fundovala procesí k této soše na svátek Nejs. Trojice odpoledne. Zemřela 27. března 1907. Při kontrole soch v roce 1940 – 1941, bylo konstatováno v seznamu dobrušských soch, že pilíř je v dobrém stavu.⁹⁵ V „Českém atlasu“ je uveden rok zhotovení 1803.⁹⁶

Datační nápis vzadu na podstavci: „Ao. 1809“

⁹⁵ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 35.

⁹⁶ Srov. KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas-východní Čechy*. Praha, 2008. s. 152.

DOBRUŠKA. Pilíř, níže zmíněný, již dnes neexistuje. Byl zničen v šedesátých letech 20. století.⁹⁷ V pamětní knize dobrušského děkanství jsou v roce 1888 uvedeny informace: „Socha Marie k Halínu. Na kopci za pivním sklepem na kamenném sloupku je pěkná soška P. Marie s Ježíškem a lucernou, zhotovená od Jana Hartmana z Olešnice. Nápis: „Svatá Maria, pros za nás. Nákladem Filipa a Marie Pancíř manželů z Dobrušky 1873. V roce 1921, v noci ze dne 27.-28. ledna, 1921 byla socha násilně a barbarským způsobem poškozena a sražena.“ Ředitel občanské záložny v Dobrušce, Jan Němec, dal svým nákladem 300 Kč, sochu opravit. V neděli dne 25. září 1921, po sv. Duchu, bylo k soše procesí a dílo bylo odevzdáno opět katolické veřejnosti.⁹⁸ Fotografie nedochovaného pilíře pochází ze sbírky Městského muzea v Dobrušce (viz Příloha č. 38).

JAVORNICE. Autor pískovcového pilíře je neznámý. Vrcholovou sochou je Panna Maria Asumpta. Sochařská památka stojí vpravo od vstupu na místní hřbitov, čelem jihozápadu (viz Příloha č. 39). Není zapsána ve státním seznamu kulturních památek.⁹⁹ Vzadu na podstavci je uvedeno datum zhotovení:

„1880“

JEDLOVÁ V ORLICKÝCH HORÁCH. Pískovcový sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Madony stojí u kostela sv. Matouše (viz Příloha č. 40). Čelem je obrácený k jihovýchodu. Sloup vznikl v roce 1997 z popudu faráře z Deštného P. Pavla Rouska a Diecézního centra života mládeže Vesmír. Socha Panny Marie byla původně postavena v kostele na sloupu, který předtím podpíral kůr. Sloup pravděpodobně pochází z přestavby kostela, po požáru v letech 1833-1835. Autor sochy je neznámý. Socha byla v soukromém vlastnictví občana Jedlové, který ji v roce 1989 daroval farnosti.¹⁰⁰

JEDLOVÁ V ORLICKÝCH HORÁCH. Pilíř s vrcholovou sochou Panny Marie Pomocné byl zhotoven v roce 1749, jak je uvedeno vpředu na podstavci. Fundátorem sochy byl David Pohl. Dílo je zhotoveno z pískovce a není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Autor je neznámý. Pilíř stojí v lese pod stromy a čelem je obrácen k severu. Existuje zápis z jednání královéhradecké biskupské konzistoře ze dne 8. května

⁹⁷ Informace od pracovníka MM v Dobrušce p. Jiřího Macha.

⁹⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 37.

⁹⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 38.

¹⁰⁰ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 39.

1749, kde je psáno: „Na žádost deštenského faráře se uděluje povolení, aby na jeho území mohly být zřízeny a farářem řečeného území benediktovány tři trámové kříže a dva sloupy (columnae), jeden Nejsvětější Panny Marie a druhý sv. Jana Nepomuckého. Farní pamětní kniha píše v roce 1838 o pilíři: Z kamene zhotovená socha Panny Marie Pomocné je kolorovaná, důstojná. U její paty je nápis: David Pohl 1769. Podnětem k jejímu postavení byl pád z koně. Nachází se v dobrém stavu. Stojí vedle silnice do Solnice na pozemku Josefa Čepka, zahradníka v Mnichové č. 10. Její udržování přináležejí majiteli.“ Letopočet je uveden chybně (viz Příloha č. 41).¹⁰¹ Vrcholová socha je poškozená, chybí hlavy figur. Rovněž i pískovcové schodiště je poškozené.

Nápis vpředu na podstavci:

„D. P.

1749“

KOSTELEEC NAD ORLICÍ. Sloup na náměstí dal postavit František Záruba z Hustířan. (viz Příloha č. 42). Na vrcholu pískovcové památky je socha Panny Marie Immaculaty. Pamětní farní kniha na straně 255 uvádí: „Socha tato jest výmluvným důkazem, že lid katolický ctil a věřil v Neposkvrněné Početí Marie Panny dříve, nežli za článek víry bylo prohlášeno. Socha tato postavena od znamenitého katolického šlechtice Františka hraběte Záruby z Hustířan r. 1656, opravena znovu od Josefa hrab. Záruby, pak r. 1871 nákladem dp. Děkana Josefa Seykory, konečně r. 1902 dočkala se důkladné opravy. Údové živého růžence a někteří dobrodinci věnovali k tomuto cíli 600 K. Slavně posvěcena dne 11. září 1902 za účastenství živnostenských společenstev, katolické jednoty s prapory a velikého množství lidu. K soše té konají se průvody o slavnosti Navštívení, Nanebevzetí a Narození P. Marie.“¹⁰²

Pamětní kniha kostelecké školy píše, že památka byla postavena v roce 1707.¹⁰³ Kamenosochařské dílo zhotovil v roce 1707 sochař Jan Václav Haysler a kameník Matěj Melnický. Rok vzniku lze vyčíst z chronogramu prvního nápisu na pravé straně podstavce. Památka je zapsána ve státním seznamu kulturních památek. O vzniku sloupu se také zmiňuje smlouva ze dne 5. října 1715, která byla napsána při příležitosti renovace sloupu v kanceláři kosteleckého panství. Vlastnoručně ji podepsali Johanes Vencel Haczler, řezbář žamberský, Matěj Melnický, kameník vamberský, a Jiřík Černý, tesařský mistr z Černíkovíc. K soše Matky Boží byly každou sobotu a před každým svátkem Panny Marie

¹⁰¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 40.

¹⁰² Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 153.

¹⁰³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AMKO, kniha 95.

a o samotném mariánském svátku, vedeno procesí z děkanského kostela, kde byla konána loretánská litanie s hudbou.¹⁰⁴ Průvody se konaly ke sloupu ještě v době těsně před 2. světovou válkou.¹⁰⁵ Památka je čelem obrácena k jihu. V knize Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, od autorů Šorma a Krajčí, je v předcházejícím odstavci uváděn rok vzniku sloupu 1656, což se jeví, vzhledem k níže uvedené informaci, jako nepravděpodobné.

Nápis vpředu pod erby rodů Kinských a Černínů:

„KE CTI BOŽÍ RODIČCE“

Na podstavci vpředu erb Zárubů z Hustířan a prázdný štít.

Nápis vpravo na podstavci:

„CONDITA ANNO
CVRRENTE SEPTIMO
DENVO ELAPSO SEPTENNIO
HONORI AC VENERATIONI
VIRGIS DOLOROSAE
(ITA IN IPSO ANNO)
EX SINGVLARI PIETATE
CONSTRVCTA AC RENOVATA
A IOSEPHO ANTONIO
S.R.I.C. ZARVBA
HERO AB HVSTIRZAN
CVRRENTE DECIMO SEXTO
REN. RAR 1996“

Překlad nápisu: Postaven v průběhu sedmého roku k počtě a cti bolestné Panny (a v témže roce) z osobní zbožnosti opraven a obnoven Josefem Antonínem Zárubou, pánem z Hustířan, občanem Svaté říše římské, během roku šestnáctého. Obnoveno 1996.

Nápis vlevo na podstavci:

„VIRQINI (má být správně VIRGINI)
ABSQVE LABE CONCEPTAE
TOTIVS ORBIS SOLATIO
STATVA PRAESENS
EX

¹⁰⁴ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 41-42.

¹⁰⁵ Srov. SLOUKA, Jiří; *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*. Praha, 2010. s. 128.

PIETATE SINGVLARI
A
FRANCISCO SRI COMTE
ZAVRUBA
HERO AB HVSTIRZAN
POSITA“

Překlad nápisu: Panně počaté bez poskvrny k útěše celého světa tato socha byla postavena z osobní zbožnosti Františka Záruby, knížete Svaté říše římské, pána z Hustířan.

KOSTELEČ NAD ORLICÍ. Pískovcový sloup s vrcholovou sochou sv. Jana Nepomuckého byl zhotoven v roce 1693 (viz Příloha č. 43). Stojí pod stromy v místní části Na Obci a je zapsán ve státním seznamu kulturních památek. Autor díla je neznámý. Fundátorem sloupu byl držitel kosteleckého panství František Karel hrabě Záruba z Hustířan. Sloup je zmíněn v popisu kosteleckých památek z první poloviny 19. století. Vpředu na podstavci špatně viditelný erb Zárubů z Hustířan, nad ním nápis:

„1693“

Vzadu na podstavci erb Kinských, nad ním nečitelný letopočet.¹⁰⁶ Čelem je sloup obrácen k jihu.

LHOTA U DOBRUŠKY. Pískovcový pilíř od neznámého autora s vrcholovou sochou sv. Jana Nepomuckého stojí vlevo u silnice z Podbřezí do Dobrého (viz Příloha č. 44). Byl zhotoven v roce 1772. Není zapsán ve státním seznamu kulturních památek. Socha byla v roce 1998 v péči restaurátorů akademických sochařů Jiřího Švece a Josefa Duška.¹⁰⁷ V současné době je již zrenovovaný na svém původním místě. Pilíř je obrácen čelem k jihu.

Nápis na pilíři vzadu:

„1772

Obnoveno

1934“

LIBERK. Pískovcový sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty stojí v centru obce (viz Příloha č. 45). Dílo je zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Pamětní

¹⁰⁶ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 48.

¹⁰⁷ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 49.

kniha v Liberku píše roku 1836 o sloupu: „Ve vsi Liberku na tzv. náměstí před hostincem 50 kroků od lokálie a kostela stojí socha Matky Boží. Byla postavena v roce 1751, pravděpodobně nákladem obce a za obzvlášť velkého přispění Jiřího Dušánka, majitele hospodářství v Liberku, se závazkem, aby tam bylo v den sv. evangelisty Marka a o prosebných dnech konáno první zastavení. Socha kromobyčejně odpovídá náboženského vkusu a je v dobrém stavu, o její udržování pečuje obec Liberk.“¹⁰⁸ Čelo sloupu je obráceno k východu.

Nápis vzadu na podstavci:

„Anno 1751“

Překlad nápisu: Roku 1751

NERATOV. Na vrcholu sloupu z pískovce je sousoší Piety. Autor je neznámý a dílo není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Sloup byl zhotoven v roce 1830, jak je uvedeno v datačním nápisu na podstavci. Vlevo na podstavci je reliéf se sv. Klimentem, vpravo na podstavci reliéf Smrt sv. Františka Xaverského. Písemná zmínka o sloupu je rukopisné neratovské kronice Eduarda Alligera (1841-1924): „Kamenná mariánská socha u obecní cesty na č. 58. Kamenná socha Nejsvětější Panny Marie. Na 8 palců vysokém stupni stojí 4 stopy vysoký čtyřstranný podstavec, na něm 1,5 sáhu vysoký kulatý sloup a na něm 3 stopy vysoká socha Bolestné Matky Boží, sedící a držící na klíně svého zesnulého Syna. Socha neobsahuje vůbec nic pohoršujícího.“¹⁰⁹ Dále je uveden německý nápis, který je vytesán na podstavci. Dílo stojí u cesty naproti domu č.p. 117 a je obráceno čelem k západu (viz Příloha č. 46).

Nápis kurzívou vpředu na podstavci:

„O Maria voller
Schmerzen bitt für
uns dein liebes Kind
Dass Er sich wolle
Unser erbarmen,
Und verzeihen
Unsre Sünd
1830“

¹⁰⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 50.

¹⁰⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 52.

Překlad nápisu:

O Marie Bolestná oroduj za nás u svého milého Syna, aby nám byly z jeho vůle odpuštěny naše hříchy.

Nápis vzadu na podstavci:

„1862
1887“

OLEŠNICE V ORLICKÝCH HORÁCH. Pískovcový sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty byl zhotoven v roce 1888. Autor je neznámý. Sloup není zapsán ve státním seznamu kulturních památek.¹¹⁰ Stojí v zahradce u domu čp. 138 a čelem je obrácen k severu (viz Příloha č. 47).

Nápis vpředu na dřívku:

„O Maria
Himmelskonigin
Bitte für uns“

Překlad nápisu: O Maria královno nebes, oroduj za nás.

Nápis vpravo na podstavci:

„Fr. u. A. Urban
1888“

OPOČNO. Mariánský sloup, na náměstí Františka Kupky, zhotovil Giovanni Battista Bulla v roce 1718. Fundátorem památky byl Jeroným hrabě Colloredo. Na vrcholu pískovcového sloupu je Panna Maria Immaculata. Na podstavci u paty sloupu stojí sochy světců sv. Karla Boromejského, sv. Františka Xaverského, sv. Šebestiána a sv. Rocha. Dílo je zapsáno ve státním seznamu kulturních památek.

V městské pamětní knize je uveden zápis ze dne 16. září 1719: „Léta 1718 dokonána statua rodičky Boží Panny Marie za branou městskou, která od Jeho hraběcí Excel. Nákladem vyzdvižena a od Jeho Mil. Pana Adama svatě římské říše hraběte Vratislava a biskupa král.-hradeckého posvěcena, a téhož dto také ostatky aneb religie svatého Clementa od vel. P. páterův kapucínův s velkým zástupem a přítomností Jeho Mil. Pana biskupa a jinších množství knězův a s celým Jeho mil. Hraběcí Excel. Vzácným rodem do chrámu Svaté a nerozdílné Trojice doprovoděny, kdežto kázání od vysoce urozeného pana

¹¹⁰ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 54.

hrabět Zaliaczky učiněno a služby Boží vykonané byly.“¹¹¹ Podrobněji o vzniku sloupu informuje farní pamětní kniha z roku 1836,¹¹² která reprodukuje dnes již ztracenou smlouvu mezi sochařem Bullou a hrabětem Colloredem. Jedna z částí smlouvy dává Bullovi za vzor sloup v Chlumci nad Cidlinou z čehož se lze domnívat, že účast na tvorbě památky měl také architekt Jan Blažej Santini, který byl známý svoji činností pro Kinské z Chlumce nad Cidlinou.¹¹³ Monolit pro zdejší mariánský sloup byl dopraven až z Itálie a jeho doprava stála víc než sousoší.¹¹⁴ Sloup je obrácen čelem k jihu (viz Příloha č. 48).
Nápis vpředu na podstavci:

„VENERATIONI:
DEI PARAE:
SINE LABE
LVEM
ARCENTIS“

Překlad nápisu: „Ke cti Bohorodičky bez poskvrny, chránící od pohromy.“

Nápis vlevo na podstavci:

„COMES:
ATQVE:
DYNASTIAE
HVIATIS:
TOPARCHA“

Překlad nápisu: Kniže a pán rodiny Huiatů.

Nápis vpravo na podstavci:

„IN HACCE:
STATVA:
PERENNIS:
ORATITVDINIS (správně má být „GRATITUDINIS“)
TESSERAM“

Překlad nápisu: V této soše odznak věčné vděčnosti.

Nápis vzadu na podstavci:

„POSVIT
HIERONYMVS

¹¹¹ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AMO, kniha 1.

¹¹² SOKA Rychnov nad Kněžnou, AFOR, kniha 214.

¹¹³ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 55-57.

¹¹⁴ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 82.

IN:

COLLOREDO“

Překlad nápisu: Postavil Jeroným Colloredo.

Nápis pod sochou sv. Karla Boromejského:

„S. CAROLUS B.“

Nápis pod sochou sv. Františka Xaverského:

„S. FRANC. XAVERIUS“

Nápis pod sochou sv. Šebestiána:

„S. SEBASTIANUS“

Nápis pod sochou sv. Rocha:

„S. ROCHUS“

PANSKÁ HABROVÁ. Pískovcový pilíř s vrcholovou sochou Panny Marie Bolestné byl zhotoven v roce 1804. Autor památky je neznámý a není zapsána ve státním seznamu kulturních památek.¹¹⁵ Pilíř u silnice z Rychnova nad Kněžnou do Jaroslavi a čelem je obrácen k severu (viz Příloha č. 49).

Nápis vzadu na podstavci:

„F.K.

A: 1804“

PANSKÉ POLE. Sloup od neznámého autora se sousoším Piety na vrcholu je instalován v zahrádce na soukromém pozemku u rodinného domu v místní části Hanička (viz Příloha č. 50). Dříve toto dílo údajně stálo u lesní cesty z Haničky do Neratova a v padesátých letech 20. století byl přemístěn na současné místo. Sochařské dílo je z pískovce a není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Časově lze jeho zhotovení odhadnout na 18. století.¹¹⁶ Památka je viditelná ze silnice z Panského Pole do Bartošovic v Orlických horách. Sloup je čelem obrácen k severu. Při hledání této památky jsem se dotazoval místního hajného, který o ni nevěděl i když byla od hájovny vzdálena cca 250 metrů.

PĚČÍN. Pískovcový pilíř s vrcholovou sochou Panny Marie Karlovské stojí u cesty na svahu pod kostelem sv. Jana Křtitele (viz Příloha č. 51). Byl zhotoven v roce 1795 sochařem Alexiusem Cyliakem a kameníkem Kodýtkem z Klášterce nad Orlicí. Dílo je

¹¹⁵ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 60.

¹¹⁶ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 61.

zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. V pamětní knize peččinské lokálie (později fary), založené v roce 1841 lokalistou p. Karlem Gerstnerem, je o vzniku sochy záznam: „Kamenná socha Matky Boží. Socha Matky Boží, statev nebo poklona Panny Marie Svato-Karlovské. Stojí pod zdí přední zahrady lokálie, vlevo u rohu zdi, mezi zdí a jízdni cestou, běžící před ní dolů, na pozemku, který patří lokálii nebo vlastně farním polím, původně ke kostelním polím, které by si však nyní chtěla přivlastnit obec. Je to socha z pískovce. Na kamenném, 1 stopu vysokém soklu či podstavci stojí poprsní postament, skoro čtyřúhelný, vpředu zakulacený, asi 3 lokty vysoký, uprostřed 1 loket široký, nahoře a dole trochu širší...“ Dále jsou uvedeny texty vytesaných nápisů a legenda k reliéfu, který znázorňuje splašené koně s převrženým kočárem.¹¹⁷

Podnětem k postavení památky byla událost, která se udála v r. 1749, v neděli na slavnosti patrona kostela sv. Jana Křtitele. Žamberský hrabě František Adam z Bubna byl se svou manželkou Marií Karolínou na obědě u lokalisty P. Josefa Feigela. Odpoledne jel hrabě domů s těhotnou manželkou a sám kočíroval. Hrabě nedával pozor a na úzké a srázné pěšině se vůz zřítíl vpravo za svahu dolů k Diviškovu domku čp. 29. Hraběnka z kočáru vypadla, ale nijak vážněji se nezranila. Z vděčnosti, že při pádu nepřišla o život a jejímu plodu nebylo ublíženo, dala ke cti Matky Boží, zhotovit tuto sochu a 28. června 1795 ji dala postavit a posvětit.¹¹⁸ Pilíř stojí čelem k jihozápadu a je v dobrém stavu.

Nápis vpředu na pilíři:

„EX
VOTO“

Překlad nápisu: Z vděčnosti.

Nápis vpředu na podstavci:

„GRATITUDINIS MONIMENTUM
POSUIT ILLUSTRISIMA
FAMILIA BUBNIANA
AB INTERITU HIC LOCI SERVATA.
DIE 28. JUNII A. D. 1795.
SISTE PEDEM ATTENTE LEGE
LESTARE VOLVE VIATOR
NI RECTO PERGAS TRAMITE
LAPSUS ADEST.“

¹¹⁷ FÚ Rokytnice v Orlických horách, Pamětní kniha peččinské lokálie z roku 1841.

¹¹⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 62-63.

Překlad nápisu: Památník vděčnosti postavil přeslavný rod Bubnů ochráněný na tomto místě od zkázy dne 28. června L. P. 1795. Zastav se a pozorně čti a přemýšlej. Nejdeš-li po správné cestě, přijde pád.

Reliéf pod nápisem zobrazuje splašené koně s převrženým kočárem.

Nápis vzadu na podstavci:

Památku

Zde z wdiečnostj

postawil Wzác=

tný Rod Bubnow

ský na tom mjstie

od smrti skrz Ma=

ryi zachováni dne

28. Juniy A. 1795

Pozastaw se pocestný! pil=

ně poważ pád přítomny. Uč se

rowně gerti bys nezblaudil z cesty“

Nad tímto nápisem černou barvou nápis:

„L. P. 1931

(další řádky jsou nečitelné)“

PODBŘEZÍ. Pískovcový pilíř se sousoším Nejsvětější Trojice na vrcholu, byl zhotoven v roce 1755, jak nás informuje nápis s chronogramem a je zapsán ve státním seznamu kulturních památek. Autor díla je neznámý. Fundátorem památky byl Jan svobodný pán Mladota ze Solopysk, majitel panství na Skalce. Druhý erb na pilíři patří jeho manželce Anně Josefě svobodné paní Moravcové. Pilíř je velmi zdařilým kamenosochařským dílem a patří mezi trojiční sousoší, znázorňující Nejsvětější Trojici typu Gnadenstuhl.¹¹⁹ Pilíř stojí u silnice, na kraji pole a čelem je obrácený k jihozápadu (viz Příloha č. 52).

Vpředu pilíře jsou erby Mladotů ze Solopysk a Moravců.

Nápis vpředu dole na podstavci:

„Swaty Bože, Swaty Sylny,

Swaty a nesmrtelny“

Nápis vzadu na podstavci:

„IOANNES

¹¹⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 66.

MLADOTA
LIBER BARO
E
SOLOPISK
PONI FECIT“

Překlad nápisu: Nechal postavit Jan Mladota svobodný baron ze Solopisk.

PODLESÍ V ORLICKÝCH HORÁCH. Pískovcový sloup se sochou Panny Marie Immaculaty na vrcholu byl pravděpodobně zhotoven v 18. století. Autor díla je neznámý a památka není zapsána ve státním seznamu kulturních památek. O mariánském sloupu se dozvídáme z rukopisné neratovské kroniky Eduarda Alligera (1841-1924): „Kamenná mariánská socha, kdysi nad starou silnicí u č. 7. na čtyřstranném, 3 ½ stopy vysokém podstavci stojí kulatý, 7 stop vysoký sloup, který nese 3 ½ stopy vysokou sochu Panny Marie, jak stojí na zeměkouli, ovinuté hadem. Celek je velmi krásný a důstojný. Na podstavci býval kdysi nápis, který se však už stal zcela setřeným a nečitelným. O důvodu a době jejího zřízení se nedá nic zjistit, ale je již určitě dost stará.“¹²⁰ Sloup stojí pod lesem ve stráni a čelem je obrácen k jihovýchodu (viz Příloha č. 53).

Nápis dole na podstavci vpředu na skleněné desce:

„Zur Erinnerung
An unseren lieben Sohn
Otto
Hl. Maria, bitte für ihn!
R. i. p.“

Překlad nápisu: Na památku našeho milého syna Otty. Svatá Maria oroduj za nás!

POLOM U POTŠTEJNA. Na vrcholu pískovcového sloupu je socha Panny Marie Neposkvrněné Královny nebes. Sochu v roce 1876 zhotovil sochař Bernauer ze Skrovnice. Fundátoři díla byli manželé Václav a Anna Hylákovi. Sloup není zapsán ve státním seznamu kulturních památek.¹²¹ Stojí u silnice a čelem je obrácen k severovýchodu (viz Příloha č. 54).

Nápis vpředu na podstavci:

„Ejhle dívka Páně

¹²⁰ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 68.

¹²¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 69.

staniž se mi
podle slova Tvého
Luk. I. 38.“

Nápis vpravo dole na podstavci:

„J. Bernauer
ve Skrovnici“

Nápis vzadu na podstavci:

„Ku cti a chvále
Boží
Dali postaviti
VÁCLAV a ANNA
HYLÁK
1876“

POTŠTEJN. Pískovcový sloup s vrcholovou sochou sv. Floriána stojí u domu čp. 47 (viz Příloha č. 55). Byl zhotoven v roce 1827. Autor sloupu je neznámý. Na podstavci vlevo stojí socha sv. Petra, vpravo socha sv. Pavla. V čele na podstavci je reliéf se sv. Annou vyučující Pannu Marii. Se sloupem se poprvé setkáváme v soupise soch potštejnské farnosti ve farní kronice v roce 1836: „Socha sv. Floriána mučedníka z kamene se dvěma vedlejšími figurami svatých apoštolů Petra a Pavla, štafírovaná a pozlacená, dále s figurou svaté Anny v basreliéfu v podstavci a s lucernou, stojí na návsi tzv. Městečka a byla postavena roku 1827 místními usedlíky.“ Památka je zapsána ve státním seznamu kulturních památek. Sloup byl opravován, jak je uvedeno ve farní pamětní knize, roku 1895.¹²² Rudolf Zrůbek se domnívá, že autorem díla by mohl být sochař Karel Melnický se svým bratrancem Františkem Melnickým, kterou dokončili v roce 1827.¹²³

Emanuel Poche uvádí jako autora sloupu sochaře Mělnického a dobu zhotovení rok 1828.¹²⁴ Sloup je postaven v obci ve svahu, v místní části Na městečku, čelem je obrácen k severu.

Nápis vzadu na podstavci:

„Postavena v r. 1827
Obnovena v r. 1895
Od mládenců dívek a dobrodinců“

¹²² Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 70.

¹²³ Srov. ZRŮBEK, Rudolf. *Kamenná svědeckví doby. Baroko v kraji Orlických hor*. Rychnov n. K., 1996. s. 23-24.

¹²⁴ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech I [P/Š]*. Praha, 1980. s. 146.

ROKYTNICE V ORLICKÝCH HORÁCH. Mariánský pískovcový sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty stojí na náměstí v centru města (viz Příloha č. 56). Na postavci jsou sochy sv. Václava, vpravo socha sv. Jana Nepomuckého. Na podstavci vpředu je reliéf se sv. Floriánem a znak Nostitzů. Byl zhotoven, jak je patrné z datačního nápisu, v roce 1771 a je zapsán ve státním seznamu kulturních památek. Autor díla je neznámý, nicméně je možné spekulovat o sochaři Alexiusi Cyliakovi. Za nejstarší pramen, pojednávající o sloupu, lze považovat pamětní knihu rokytnické farnosti z roku 1836.¹²⁵ Píše se v ní, že socha byla zřízena v roce 1771 nákladem pana Josefa Viléma hraběte z Nostitz a Rienecka. Ve městské pamětní knize se v roce 1902 píše o sloupu: „Zřízení mariánské sochy, jakož i kamenné nádrže na vodu na náměstí v letech 1770 - 1771. Výše jmenovaný majitel rokytnického panství (tj. Josef Vilém hrabě Nostitz-Rieneck) zřídil na věčnou památku na hrozná „hladová léta 1770 a 1771“ na zdejším náměstí mariánskou sochu se znázorněním Matky Boží, vytesaným z kamene, po obou stranách sochy obou zemských patronů sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého. Dole se nachází sv. Florián, uprostřed sloupu znak Nostitzů. Ten je tvořen 2 rozepjatými orlími křídly, 2 buvolími rohy a jednou kotvou.“¹²⁶ Emanuel Poche se o sloupu zmiňuje ve své knize, ale omezuje se pouze na rok zhotovení a sochy světců na podstavci.¹²⁷ Sloup stojí čelem k západu.

Nápis vzadu na podstavci.

„Er. 1771
Renoviert
1886“

Nápis vpředu v reliéfu:

„AVE
MARIA“

Překlad nápisů: Postaveno 1771. Obnoveno 1886. Zdravas Maria.

RYCHNOV NAD KNĚŽNOU. Pískovcový mariánský sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty, je součástí ohradní zdi zámku (viz Příloha č. 57). Dílo je zapsáno ve státním seznamu kulturních památek a bylo zhotoveno v letech 1692 - 1694. V rozích balustrády stojí vlevo socha sv. Jana Nepomuckého, vpravo socha sv. Vincence Ferrerského. Sochy zřejmě zhotovil Giovanni Battista Bulla. U obou soch na podstavci

¹²⁵ FÚ Rokytnice v Orlických horách, Farní pamětní kniha z r. 1836.

¹²⁶ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 72.

¹²⁷ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech I [P/Š]*. Praha, 1980. s. 235.

jsou reliéfní erby Kolovratů. V rychnovské matrice čteme o sloupu: „Socha Nejsvětější Panny Marie byla započata roku 1692 a roku 1694 dne 19. října byla slavnostně benediktována nejjasnějším a nejdůstojnějším pánem panem biskupem z Talmberka, (později dopsáno: která se nachází v Rychnově na náměstí před Novým zámkem).“

Jiná písemná zpráva o sloupu je ze dne 12. října 1694 od královéhradeckého biskupa Jana z Talamberka, kterou vydal ve své rezidenci v Chrastu, a píše v ni, že obdržel žádost Františka Karla hraběte Libštejnského z Kolowrat, datovanou v Rychnově 9. října téhož roku, ve kterém hrabě oznamuje, „že dal ve svém městečku Rychnově svým nákladem udělat a právě nyní postavit jakýsi krásný kamenný sloup, zhotovený sochařskou prací, ke cti Nejsvětější vždy Panny Marie bez poskvrny počaté“ a že si ji přeje, aby dvanáctkrát ročně (vždy jednou za měsíc) mohlo být z farního kostela vedeno k tomuto sloupu procesí a aby se u sloupu zpívaly loretánské litanie. Procesí měl vést kaplan, pro něhož již předtím zřídil hrabě v zámku fundaci. Biskup prosbě hraběte vyhověl. Sochy na podstavci byly doplněny později.¹²⁸ Čelo sloupu je obráceno k jihu.

RYCHNOV NAD KNĚŽNOU. Pískovcový pilíř se sousoším Nejsvětější Trojice, zhotovený v roce 1779, stojí na chodníku ve Smetanově ulici (viz Příloha č. 58). Autor je neznámý, památka je zapsána ve státním seznamu kulturních památek. Zápisky rodu Holoubkova, Blechova a Peigrova nás informují o postavení pilíře: „Roku 1779 postavili u svaté Trojice statui, jmenovitě na svatou Trojici, proti zvonici, byl pan dobrodinec pan Koželský, sládek rychnovský.“¹²⁹ Emanuel Poche se o této památce uvádí, kde je instalována a rok jejího vzniku.¹³⁰ Pilíř je čelem obrácen k jihozápadu.

Nápis vpředu na podstavci:

„LAVS
PERENNIS
QVE GLORIA
SIT DEO
FILIO DEO QVE
SPIRITVI
SANCTO“

Překlad nápisu: Chvála a věčná sláva budiž Bohu, Synu Božímu a Duchu.

Nápis vzadu na podstavci:

¹²⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 75.

¹²⁹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 78.

¹³⁰ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech I [P/Š]*. Praha, 1980. s. 275.

„Socha tato buranem 7. prosince 1868
Skácena, obnovena a postavená v
Roce 1870 dobrovolným nákladem
H. h. z K. K.“

RYCHNOV NAD KNĚŽNOU. Na vrcholu pískovcového tordovaného sloupu ukřižovaný Kristus (krucifix). Autor sochařského díla je neznámý. O zhotovení tzv. Zeleného kříže nás informuje datace na památce, ale také korespondence rychnovského faráře Jana Peltzela a královéhradeckou biskupskou konzistoří. Farář Peltzel píše na konzistoř: „pohnut horlivou úctou k přehořkému utrpení Našeho Pána Ježíše Krista, Jan Praus, mlynář a měšťan rychnovský, mě poníženež vysvětlil, že zamýšlí částečně svým vlastním nákladem, částečně nákladem jiných dobrodinců na pokraji rychnovských polí u veřejné cesty k severu, kde dřevěný kříž, jenž zde dříve stával, se nyní již rozpadl stářím, zříditi kamenný krucifix s také takovým znázorněním Krista Pána umírajícího na kříži, aby se zde pokračovalo v uctívání hořkého utrpení Kristova.“ Biskupská konzistoř rozhodla o povolení ke zřízení a benedikování sochy.

O vzniku sochařského díla jsou záznamy v zápiscích rodu Holoubkova, Blechovai Peigrova, jenž jsou věnovány rychnovskému muzeu od Otto Habelta. Prameny autora památky neuvádějí, ale Rudolf Zrůbek za něj pokládá Františka Antonína Melnického staršího (nar. 1718). Dílo je zapsáno ve státním seznamu kulturních památek.¹³¹ Emanuel Poche o této památce informuje velmi stručně v knize „Umělecké památky“. Zmiňuje se o vrcholové soše a roku vzniku.¹³² Kamenosochařská památka stojí na svahu u pole, naproti rychnovskému pivovaru, nad železniční tratí z Rychnova nad Kněžnou do Solnice. Dílo je čelem obrácené k jihu (viz Příloha č. 59).

Nápis vzadu na podstavci:

„ANNO
1779
DIES 12. MAIE“

Překlad nápisu: Roku 1779, dne 12. května.

ŘÍČKY. Na vrcholu pískovcového pilíře je instalována socha Panny Marie Lurdské. Na podstavci je uveden datační údaj o jeho vzniku. Autor díla je neznámý a není zapsáno ve státním seznamu kulturních památek. Památka je dokladem běžné regionální tvorby. Bližší

¹³¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 80.

¹³² Srov. POCHÉ, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech I [P/Š]*. Praha, 1980. s. 275.

archivní záznamy o pilíři nebyly zatím nalezeny.¹³³ Socha Panny Marie Lurdské stojí na návrší u polní cesty nad kostelem pod dvěma listnatými stromy a čelem je obrácena k jihozápadu (viz Příloha č. 60). Vrcholová socha je poškozená, figuře Panny Marie chybí ruce.

Nápis vpředu na podstavci.

„Errichtet von
KLEMENS STEPKE
und gestorbenen
EHGATTIN
THERESIA
im Jahre 1894“

Překlad nápisu: Zhotoveno nákladem Klemense Stepke na památku zesnulé manželky Terezie v roce 1894.

Nápis vzadu na podstavci:

„HEILIGE
MARIA
MUTTER
GOTTES
bitt für uns“

Překlad nápisu: Svatá Mario Matko Boží oroduj za nás.

SOLNICE. Mariánský sloup z pískovce, s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty, stojí na náměstí (viz Příloha č. 61). Památka je zapsána ve státním seznamu kulturních památek. Autorem kamenosochařské památky je kameník Matěj Melnický a sochař Jan Václav Haysler.¹³⁴ Zhotovili ji v roce 1714 a dne 14. července byl sloup vyzdvížen a posvěcen. Solnice byla v tehdejší dobu poddanským městem kláštera bosých karmelitánů v Praze na Malé Straně. Solnický purkmistr Jan Burian Lukavský se o památce z řádu sv. carmellitanského bosáckého kláštera Blahoslavené Panny Marie Vítězné na Menším Městě pražském převora, též důst. P. patera Jana Václava Hubálka a dalších hostů.

Pamětní kniha Jana Buriana Lukavského uvádí, že: „rychtář vrchní města našeho Solnice“ Lukáš Domašínský, jenž zemřel 11. března 1713, chtěl dát postavit „kříž aneb

¹³³ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 83.

¹³⁴ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AMS, Pamětní kniha města Solnice, kniha 2.

Boží muka“, ale dříve než mohl tento svůj úmysl uskutečnit, zemřel.¹³⁵ Sloup je čelem obrácený na jih.

Nápis vpředu na podstavci:

„SUB TUUM PRAE
SIDIUM CONFU
GIMUS SANCTA
DEI GENITRIX
O DULCES VIRGO
MARIA“

Překlad nápisu: Pod ochranu tvou se utíkáme, svatá Boží rodičko, ó sladká Panno Maria.

Nápis vpředu na podstavci: „MS“

Nápis vpravo na podstavci:

„AVE
REGINA
COELORUM“

Překlad nápisu: Zdrávas královno nebes.

Nápis vlevo na podstavci:

„AVE
DOMINA
ANGELO
RUM“

Překlad nápisu: Zdrávas paní andělů.

Nápis vzadu na podstavci:

„OBRAZ TENTO
PANI NASSI
DALO POSTA
WIT MĚSTO
SOLNICZE“

ŠEDIVINY. Uprostřed pastvin, pod listnatými stromy, na dohled od kaple sv. Josefa, stával pilíř se sousoším Nejsvětější Trojice a Korunování Panny Marie (viz Příloha č. 62). Dílo bylo zhotoveno z pískovce v roce 1880 a jeho autor je neznámý. Památka nebyla

¹³⁵ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 84.

zapsána ve státním seznamu kulturních památek.¹³⁶ Na místě jsem byl v červnu 2009 a již na zmíněném místě nestál. Začátkem listopadu roku 2010 jsem místo opět navštívil a pilíř na svém místě nestál. Zůstal z něho pouze podstavec s vytesanými nápisy, včetně datačního údaje. Myslel jsem si, že je v péči restaurátorů, jako tomu bylo např. v případě sloupu sv. Jana Nepomuckého v Českém Meziříčí, ale při bližším pátrání jsem od místních obyvatel zjistil, že byl odcizen. Od starší paní jsem se dozvěděl, že si s manželem při procházce krajinou, když šli kolem pilíře, všimli podezřele vyhlížejícího řidiče s bílou dodávkou. Podle vyjádření paní: „Vypadal, že má něco za lubem.“ Registrační značku auta si však bohužel nezaznamenali. Nicméně, je velmi pravděpodobné, že výše zmíněné kamenosochařské památky se hned tak nedočkáme. Místo na němž byl pilíř v krajině „zasazen“, by si podobné dílo v kompletní podobě, zasloužil už z toho titulu, že místním obyvatelům „cosi“ na onom místě chybí. Jak je vidět, lidé si tuto ztrátu nejvíc uvědomí, až k ní opravdu dojde. O duchovním významu podobných uměleckých výtvorů nelze ani na okamžik pochybovat. Patří do české a moravské krajiny zrovna tak, jako když kontury našich vesnic dotváří katolické kostely. Pilíř byl situován čelem k západu.

Nápis vzadu na pilíři:

„OBNOVENO ROKU 1950“

Nápis vzadu na podstavci:

„Gewiedmet Word zur Ehre Gottes
Von den Eheleuten
LUDWIG u. MARIA SCHMIEDT
im J. Chr. 1880 den 30. nov.

Překlad nápisu: Budiž věnováno Bohu od manželů Ludwiga a Marie Schmiedtových v roce 1880 po narození Krista.

TÝNIŠTĚ NAD ORLICÍ. Mariánský sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty byl zhotoven z pískovce v roce 1732. Autor je neznámý, památka je zapsána ve státním seznamu kulturních památek. Jediným písemným pramenem pojednávajícím o vzniku této sochy jsou registra purkrechtní z roku 1719, která uvádí v zápisu z roku 1732: „Léta Páně 1732 dne 21. octob. vynašlo se, že jest Jiřík Turek, spolusoused zdejší, bez vědomosti ouřadu z městečka jest odešel, a to skrze podezřelost kacířstva. Jsouce ale naše městečko od slavných předkův vrchnosti milostivých privilejemi nadané a závazné, žádného souseda, který by šel na víru křesťanskou samospasitelnou chtěl rušiti, netrpěti,

¹³⁶ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 92.

poněvadž on ale jakožto podezřelý jest z městečka odešel, tak jest se celá obec jeho domku ujala a k prodeji vytavila. Jsouce tehdy ten a takový domek na prodej, tak předstoupíce před ouřad purkmistrský a před celou obec Kristián Malý, uctivě žádal, že takový domek chce koupiti. Tak na jeho slušnou žádost ten domek i s kouskem role, kterou Jiřík Turek od Václ. Vrabce koupil, na časy věčné i budoucí za sumu 64 kop se jest prodal, však ale s tou výminkou, aby on Kristián Malý z ní kontribuce na 1 zl. Po 2 ½ pen. a ouroku svatojiřského po 8 kr. 3 pen. svatohavelskýho po 8 ½ kr. platiti povinen byl, přitom závdavku 34 kop na dluh sirotčí cassy, co Turek dlužil byl, a po 1 kopě polovici záduší týnišťskému a polovici k obci na léta platiti povinen bude.“ Z onoho zápisu vyplývá, že Jiří Turek uprchl pro víru ze země a jeho domek byl prodán za 64 kop, z čehož mělo být 17 kop složeno „na statui Panny Marie.“ Zhotovení sochy však stálo mnohem více.¹³⁷ Dílo stojí na náměstí a jeho čelo je obráceno k západu. (viz Příloha č. 63).

Nápis vpředu na podstavci:

„Panno swatá
sláwo nebes
srdce wzňatá
jewí swůj ples
S anděli dnes
k Bohu jdoucí
přednes prosby
naše wroucí!“

Nápis vlevo na podstavci:

„Později
nákladem
KARLA
PODOLSKÝHO
kamenným
roubením
opatřena“

Nápis vpravo na podstavci:

„Wyzdwižena
nad
paměť lidskou

¹³⁷ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 93.

za jmění
JIŘÍHO TURKA
kališníka
ze země
wypowěženého“

Nápis vzadu na podstavci:

„W nowě opět
jest okrášlena
laskawou ano
i nábožnou myslí
ejhle vlastencem
křesťanům věrným
Dne 31. kwětna
1879“

UHŘÍNŮV POD DEŠTNOU. O pískovcovém sloupu s vrcholovým sousoším Nejsvětější Trojice a Korunování Panny Marie se zmiňuje zápis v seznamu soch uhřínovské farnosti, že „byl zřízen z kamene v roce 1852. Původně stál na pozemku fundátorů, manželů Johanna a Markéty Neugebauerových z Uhřínova čp. 11. Dílo zhotovil H. Rasch z kladského Konradswalde (dnešní Konradów). Rok 1895, kdy proběhla první renovace památky, je vytesané na římse podstavce.

Trojčinný sloup (viz Příloha č. 64) byl obdobně, jako tomu bylo v případě výše zmíněného sloupu, poražen nákladním autem, když couvalo na rozcestí, kde sloup stál. K poškození cenné barokní památky došlo v roce 1955 a dle orgánů činných v šetření trestných činů, bylo trestní řízení přerušeno z důvodu, že pachatel je neznámý. Po této události vyvstal problém, kdo je vlastně majitelem sloupu. Státní památkový ústav učinil v roce 1955 v této záležitosti dotaz na Městský národní výbor v Uhřínově. Dotaz nebyl zodpovězen ani po jeho urgenci v roce 1956, a tak došlo k tomu, že torzo památky bylo přemístěno ke zdi v areálu uhřínovského hřbitova, vedle kostela sv. Vavřince. Zarostlé v trávou a jinou zelení, bylo takto „deponováno“, několik desetiletí. Jelikož je znám šťastný konec této kauzy, lze konstatovat, že jeho „uskladnění“ bylo tím lepším řešením, v porovnání s jinými obdobnými díly, které jsou již dnes nenávratně zničeny a ztraceny.

V tomto neutěšeném stavu bylo dílo roce 1998 nalezeno pracovníky Státní památkové péče Praha, kteří v tu dobu prováděli ohledání místa.¹³⁸

K znovuoobnovení sloupu Nejsvětější Trojice došlo z iniciativy Občanského sdružení Kostel v Uhřínově, v jehož čele stojí pan JUDr. Zdeněk Formánek. Ten mě poskytl následující písemnou informaci:

„Občanské sdružení Kostel v Uhřínově, které si dalo za cíl obnovu obnovu kulturních (mj. i sakrálních památek v obci Liberk, část Uhřínov, v roce 2002 iniciovalo opravu kostela sv. Vavřince ve Velkém Uhřínově (1752-54) a zároveň přilehlého hřbitova. Při této příležitosti bylo v severní části hřbitova zřízeno pietní prostranství, na kterém byly soustředěny stely již zrušených hrobních míst. Součástí tohoto místa se stalo i uvedené sousoší. To bylo dříve (kdy a jak bylo vybudováno, nevíme) umístěno na křižovatce u bývalého hostince, asi v trojúhelníku tvořeného lípami. V roce 2001 jsme na tomto místě již našli jen trosky trčící ze země. Pravděpodobně byly zničeny nárazem dopravních prostředků někdy po roce 1945. Tyto fragmenty jsme posléze soustředili u kostela, svěřili restaurátorovi p. Kytkovi z Hamernice u Rokytnice a po opravě je umístili jako dominantu zmíněného pietního místa.“¹³⁹

Nápis na plintu sloupu:

„H. Rasch
Bildhauser aus Conradswalde“

Nápis na římse podstavce:

„Renoviert 1895“

Překlad nápisů: H. Rasch zhotovitel z Konradswalde. Obnoveno 1895.

VAMBERK. Mariánský sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty stojí u silnice na začátku náměstí, nedaleko farního kostela sv. Prokopa, opata (viz Příloha č. 65). Byl zhotoven v roce 1699 z pískovce. Fudátorem díla byl tehdejší majitel vamberského panství Jan Adam hrabě Záruba z Hustířan. Farní pamětní kniha píše o sloupu v roce 1844: „Je postaven z kamene, 4 sáhy vysoký, odpovídá důstojnosti, nápis je letopočet s následujícími písmeny I A HR Z P Z H 1699, tj. Ian Adam HRabě Zaruba Pan Z Hustířan.“ O opravě sloupu a jeho přemístění v roce 1931 píše městská pamětní kniha k tomuto roku: „Mariánský sloup na náměstí byl v r. 1931 šťastně přemístěn z levé strany silnice od mostu vedoucí na pravou stranu, na prostranství před kostelem, ježto na předchozím místě překážel komunikaci.“ Farní pamětní kniha píše o soše: „R. 1932

¹³⁸ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 104.

¹³⁹ Dopis od JUDr. Zdenka Formánka z OS KU, 2010.

přemístěna na dnešní místo.“ V roce 1931 byla prováděna stavba silnice, což bylo důvodem k přemístění památky. Datum je v těchto pramenech odlišně. Skutečné přemístění sloupu bylo provedeno v roce 1931, což uvádí písemné materiály Státního památkového úřadu.¹⁴⁰ Čelo pískovcového výtvaru je obráceno k jihovýchodu.

Nápis vpředu na podstavci v erbu Zárubů z Hustiřan:

„I. A. HR Z. P. ZH

A.D. 1699“

VAMBERK. Pískovcový pilíř s reliéfním obrazem Panny Marie Pomocné stojí na pozemku u rodinného domu v Jůnové ulici čp. 293 (viz Příloha č. 66). Autorem díla a fundátorem byl vamberský a kamenický mistr Josef Melnický, který jej zhotovil v roce 1821. Vpředu na podstavci je reliéf sv. Antonína Paduánského s lilíí a knihou. Dole na podstavci je reliéf sv. Maří Magdaleny. Konzistoř vydala povolení k započetí díla dne 5. dubna 1821. Farní pamětní kniha v roce 1844 píše, že socha je postavená z kamene a odpovídá důstojnosti předmětu. Uvedený rok 1722 je uveden omylem, zřejmě špatným přečtením číslic.¹⁴¹ Památka je čelem obrácena k severu.

Nápis vzadu na podstavci: „A. 1821“

VAMBERK. Sloup s Pannou Marií Svatohorskou, byl postaven v roce 1741, avšak dnes již neexistuje. Farní kniha o tomto díle píše, že je z kamene a odpovídá důstojnosti předmětu. Sloup se nacházel ve vsi Zářečí u cesty do Rychnova nad Kněžnou. Fundátor ani autor není známý. O zániku sloupu je zápis ve farní kronice, že socha byla poškozena a sražena autem při couvání dne 9. února 1959. Koncem uvedeného roku vypadalo znovuoobnovení sochy nadějně, ale z počátku roku 1960 opravu památky neschválilo Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové.¹⁴² Fotografie v příloze je ze soukromé sbírky bývalého učitele Jana Lakmayera z Vamberka (viz Příloha č. 67).

VRBICE. V centru obce stojí zděná zvonička a v jejím výklenku je instalován pískovcový pilíř s vrcholovou sochou Panny Marie Mariazellské (viz Příloha č. 68). Autor díla není známý a památka není zapsána ve státním seznamu kulturních památek. První záznam

¹⁴⁰ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 97.

¹⁴¹ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 101.

¹⁴² Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 103.

o památce je uveden v pamětní knize c hlenské expozitury z roku 1837 a provedl ho P. František Zeman. Monografie Gottharda Josefa Laška z roku 1884 o sloupu nepíše, ale pouze o zvoničce: „Na zvonici zdejší visí dva zvony, z nichž větší jest slit nákladem obecním. Zvon menší pochází z poutnického místa Maria Cell, jež obci daroval jakýsi nábožný poutník.“ Pamětní kniha chlenské farnosti v roce 1900 uvádí: „R. 1900 opraven a znovu posvěcen byl sv. kříž v Rajci, Dostálův kříž ve Chlenech (směrem k Prorubům) a mariánská socha se zvoničkou na Vrbici.“¹⁴³ Emanuel Poche ve svém díle uvádí, že vrcholovou sochou na návsi je Panna Maria Svatohorská, zhotovena v poslední čtvrti 18. století a je zazděná v moderní kapliče z 30. let 20. století.¹⁴⁴ Větší zvon má na sobě nápis sv. Wenzel a jeho reliéf. V době první světové války se ho podařilo zakopat a tím byl zachráněn. Ke konci druhé světové války Němci zvon zabavili a odvezli. Naštěstí se jim ho nepodařilo roztavit. Místní občané na zvon, před jeho zabavením, vysekali nápis Vrbice. Později byl díky tomu identifikován a vrácen zpět na zvonici.¹⁴⁵ Památka je obrácena čelem k západu. Vrcholová socha na pilíři je polychromována. Na podstavci vpředu ozdobný nápis: „MARIA“

4.2.1 Jaký význam měla tato díla v minulosti a jejich význam v současnosti

Mariánský sloup byl centrem společenských událostí. Na mnoha náměstích našich měst tvoří sloup se sochou Panny Marie jeho dokonalý urbanistický celek. Tato díla dotvářela mariánský kult silně pěstovaný v období baroka jezuity. Socha Matky Boží, nesena na vrcholu sloupu, vzpínající se k nebi, symbolicky podtrhovala její význam také jako Prostřednici. Architektonicky i umělecky patří sloupy a na nich instalované statue k hodnotným dílům českého barokního sochařství.

Především však tato díla sloužila jako mocná ochrana a projev díkůvzdání Panně Marii v dobách morových epidemií. Města, která si z finančních důvodů nemohla dovolit jejich stavbu, stavěla menší díla v podobě Božích muk.

Mariánské sloupy měly také praktický význam. V dobách, kdy se nedoporučovalo, aby se lidé shromažďovali v chrámu, např. z důvodů epidemií, konaly se bohoslužby u sloupu. Pokud se přestavoval kostel, mše se konaly na náměstí u mariánského sloupu. V dobách, kdy města neosvětlovalo žádné veřejné osvětlení jako dnes, bývalo u těchto sloupů

¹⁴³ Srov. MAXOVÁ, I.; NEJEDLÝ, V.; ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Praha, 1999. s. 105.

¹⁴⁴ Srov. POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech I [T/Ž]*. Praha, 1982. s. 273.

¹⁴⁵ Srov. KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas-východní Čechy*. Praha, 2008. s. 106.

udržováno světlo. Pro formany projíždějící v noci město bylo toto světlo jediným orientačním bodem. Proto některá města udržovala v bezměsíčných nocích ve svítilnách u sloupu olejové světlo. Ponocní v přesně určených hodinách měli povinnost dozírat, zda nepohaslo.¹⁴⁶

Mariánské sloupy mají význam pro kulturní historii svých měst a výtvarného umění našich umělců. Zvláště v chudších krajích bývala pravidelně dílem domácích sil a řemeslníků nejednou i sochařů samouků. Po této stránce udávali určité měřítko kulturní vyspělosti města v oné době, která byla donedávna přezíraná a nazývaná „dobou temna“.¹⁴⁷ Pro dnešní generaci jsou tato díla určitým svědectvím, ale také důkazem řemeslné zručnosti, uměleckého a estetického cítění našich předků.

4.2.2 Architektonický, urbanistický, umělecký a duchovní význam

Sloup je architektonickým prvkem. V dnešní době na nás může působit archaicky a izolovaně. Jeho hlubší architektonický význam není na první pohled patrný. O jeho někdejší existenci nepochybujeme, ale dnes už ho zřejmě tolik nevnímáme. Sloupy k podstatě architektury patří, a to způsobem, který zachovává jejich primární charakteristické vlastnosti během celých dějin architektury.¹⁴⁸ Barokní architektura se v Čechách vyvíjela ve znamení protireformace a u nás působila výrazněji než v ostatních státech. Barokní stavby se staly architektonickými dominantami mnohých našich měst a vesnic. Dávají také specifický ráz české krajině. Rekatolizace vyžadovala vybudování opěrných bodů po celé zemi a podněcovala tím k budování větších církevních komplexů, ale i výstavbě objektů drobné sakrální architektury.¹⁴⁹

Existuje zřetelná souvislost mezi hierarchickou strukturou prostoru a zprostředkující úlohou sloupu. Tato souvislost nám může pomoci k tomu, abychom hlouběji pochopili smysl vyobrazení na prstenu z Knóssu. Samostatně stojící sloup nepředstavuje jenom zjevení božstva, ale i prostor svatyně a konkrétní hierarchii jejího prostorového uspořádání. Jednota epifanického a prostorového významu sloupu se stala základem pro to, aby byl sloup považován, ve většině případů, za pojítka mezi vyššími a nižšími úrovněmi reality. Mohl být také pokládán za jednoduchý útvar nebo jednoduchý prostorový nebo strukturální prvek. Napětí, které vyplývá z pohledu na sloup jako na samostatný prvek

¹⁴⁶ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 93.

¹⁴⁷ Srov. ŠORM, A.; KRAJČA, A. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. Praha, 1939. s. 92.

¹⁴⁸ Srov. ONIANS, John; RYKWERT, Joseph; VESELÝ, Dalibor; VIDLER, Anthony; VLČEK, Tomáš. *Sloup Váza Obelisk*. Praha, 2005. s. 23.

¹⁴⁹ Srov. NESEJT, František. *České barokní umění*. Hradec Králové, 2000. s. 33.

a zároveň prvek s hlubším situačním významem se projevuje ve fenoménu ornamentu a dekorace¹⁵⁰ V urbanistickém plánování byla snaha o to, aby význačná umělecká díla, mezi které mariánské sloupy nesporně patří, obsadila pohledové dominanty. Názorně to lze ukázat v historické jádru města Hradec Králové. Uliční síť této části patří k nejstabilnějším městským prvkům. Na jižní straně vzniklo jednoblokové zastavění, na severní straně dvou až třiblokové, dělené rovnoběžnými ulicemi se severní stranou náměstí. Příkladem estetického a uměleckého řešení působivých uličních prostorů jsou například průhledy na portál, významnou budovu, kostel, sochu, věž apod. Protáhlý půdorys náměstí plně koresponduje s protáhlou formou historického jádra a ostrohem, na kterém město leží. Jeho hlavní dominantou je katedrála sv. Ducha. Spolu s Bílou věží, kopulí kaple sv. Klimenta a věžemi radnice na západní straně Velkého náměstí ovládá celý jeho prostor a tvoří tak spolu s mariánským sloupem siluetu. Tato reprezentativní kulisa se nejlépe uplatňuje při vstupu na náměstí od východu a tudy také, tj. bývalou Mýtskou či Slezskou bránou přijížděli na náměstí nejčestnější hosté.¹⁵¹

Mariánské sloupy jsou vděčným námětem pro fotografy i malíře. Svým mistrovským provedením ovlivňují u diváka estetické cítění. Výrazně působily na inspiraci následujících generací umělců.

Sloup byl také významným náboženským symbolem duchovní síly a pevnosti (Zj 3,12) a stal se proto atributem alegorických postav „Statečnosti“ a „Stálosti“. Sloup „Statečnosti“ bývá rozlomen jako náhražka za Samsona. Ke sloupu byl přivázán i Kristus při bičování. Sloup oblakový či ohnivý je někdy zobrazován jako klasický sloup (Mojžíš 7). Panna Maria se někdy opírá o sloup ve scéně Narození. Anděl, jenž měl nohy jako ohnivé sloupy, předává knihu Janu Evangelistovi (Apokalypsa 14).¹⁵²

Hory a sloupy byly často používány jako symbolické zobrazení božstev. Blízký vztah mezi zjevením (epifanií) božstva, sloupem a svatými nabývá konkrétní podobu v synkretickém významu sloupu. Na zlatém pečetním prstenu z Knóssu je zobrazen volně stojící sloup ve dveřích svatyně, zobrazující boha, stejně tak jako vnitřní svět svatyně. Nebesky orientovaný význam sloupu je zdůrazněn přítomností dřevěného sloupu před svatyní a žezlem mladého boha, který se zjevuje na nebi. Tímto můžeme částečně objasnit často diskutovaný význam samostatně stojících sloupů, které hlídá pár zvířat, jak je možné vidět na známé Lví bráně mykénské citadely. Sloup nemusel představovat pouze samotného boha, ale spíše místo jeho zjevení. Do určité míry je nevysvětlitelné, že

¹⁵⁰ Srov. ONIANS, John; RYKWERT, Joseph; VESELÝ, Dalibor; VIDLER, Anthony; VLČEK, Tomáš. *Sloup Váza Obelisk*. Praha, 2005. s. 31-32.

¹⁵¹ MALINA, Jiří. *Hradec Králové. Bibliografický průvodce po stavebních, uměleckých a technických památkách*. Hradec Králové, 1982. s. 6-7.

¹⁵² Srov. HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha, 1991. s. 41.

samostatně stojící sloupy se vyskytují také na pečetních válečcích z Mykén. Sloup také hraje složitou zprostředkující roli mezi svým předmětným vzhledem a prostorem významu, který může sloup symbolizovat nebo znázorňovat. Sloup také zcela jasně demonstruje vertikální organizaci archaické kultury, kde vysoké a nízké, božské a lidské je spojeno sledem artikulací a proto patří k nejdůležitějším aspektům evropské kultury¹⁵³.

Nástroje Kristova umučení (arma Christi) patří mezi významné devoční náměty. Mezi tyto nástroje patří mj. trnová koruna, důtky, kladivo, ale také sloup. Kult k nástrojům Kristova umučení se rozvíjí v ranném středověku. Bohatě je symbolika arma Christi rozvinuta v textu Koldy z Koldic a účel úcty k nástrojům Kristova umučení je zde verifikován textem: „Kdo na tyto nástroje umučení Pána se zbožností vzhlíží, toho Bůh mnohými milostmi obdaří.“¹⁵⁴

4.3 Sochy světců na sloupech a podstavcích

Na vrcholech sloupů ve sledované oblasti je nejvíce zastoupena socha světce sv. Jana Nepomuckého a jedenkrát je znázorněna sv. Anna Samatřetí.

Sv. Jan Nepomucký – mučedník 15. století, patron české země. Generální vikář pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna, hájící práva církve proti králi Václavu IV., podle podání též mučedník za zpovědní tajemství. Byl umučen a vhozen do Vltavy s Karlova mostu. Světec byl v roce 1729 oficiálně svatořečen.

Sv. Anna Samatřetí – sv. Anna je matka Panny Marie a podrobnosti o jejím životě se dovídáme pouze z apokryfní literatury. V umění se vytvořil zvláštní ikonografický typ tzv. „sv. Anna Samatřetí“, představující sv. Annu s Ježíškem a Pannou Marií.

U některých sloupů na podstavcích a v nikách jsou také sochy světců, kteří patří mezi ochránce proti moru, jiní jsou spjati s místem, kde je postaven nebo jsou jinak významní.

Sv. Roch - poutník konce 13. a počátku 14. století, uctíván, jako patron proti moru. Bohatý mladík z Montpellieru rozdal své jmění chudým. Na své pouti do Říma pečoval o nemocné morem. Nakazil se a podle legendy byl v lese ošetřován andělem, zatímco pes mu přinášel jídlo.

Sv. Josef - pěstoun Ježíše Krista, patron církve a spolupatron české země.

Sv. Šebestián – mučedník počátku 4. století. Římský důstojník císařské tělesné stráže za Diokleciána. Pomáhal svým křesťanským souvěrcům ve vězení. Byl obžalován u císaře

¹⁵³ Srov. ONIANS, John a kol. *Sloup Váza Obelisk*. Praha, 2005. s. 29-30.

¹⁵⁴ Srov. ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha, 2006. s. 167-168.

a střelami šípů byl usmrcen.

Sv. František Xaverský – španělský jezuita 16. století, jeden z největších misionářů. V Paříži se seznámil s Ignácem z Loyoly, přidal se k němu a přijal kněžské svěcení. Působil jako misionář v mnoha zemích dálného východu, dokonce i v Japonsku. Onemocněl a zemřel v Malajsii ve věku 46 let.

Sv. Ignác z Loyoly – zakladatel Tovaryšstva Ježíšova, 16. století. Narodil se roku 1491 ze šlechtické rodiny na zámku Loyole v severním Španělsku. Jako důstojník byl v boji raněn a došlo u něho k hluboké vnitřní proměně. Seznámil se se životopisy svatých. Vykonal pouť do Svaté země, začal studovat filozofii a teologii. Byl vysvěcen na kněze.

Sv. Vavřinec – mučedník 3. století, římský jáhen. Církevní jmění rozdával chudým, aby je zachránil před hrabivostí císaře Valeriána, na jehož rozkaz byl na rozžhaveném rožni umučen k smrti.

Sv. Václav – český kníže a mučedník 10. století, hlavní patron českého národa. Proslul zejména skutky milosrdné lásky k bližnímu. Roku 935 byl zavražděn svým bratrem Boleslavem ve Staré Boleslavi.

Sv. Florian – mučedník 3. století. Římský voják narozený v dnešním Rakousku. Podle legendy pomáhal za Diokleciánova pronásledování křesťanům, až byl sám také zajat a po mnohém mučení utopen s mlýnským kamenem na krku v řece Emži. Stal se zejména lidovým světcem jako ochránce proti ohni.

Sv. Karel Boromejský – milánský arcibiskup a kardinál 16. století. Byl účastníkem Tridentského koncilu. Zakládal nemocnice, útulky, semináře, ošetřoval nemocné morem.

Sv. Jáchym – otec Panny Marie, manžel sv. Anny. Podle apokryfů odmítl kněz jeho obětní dar, protože byl bezdětný. Jáchym se uchýlil v modlitbách do samoty mezi pastýře, kde mu anděl zvěstoval narození dcery, která bude matkou slíbeného vykupitele.¹⁵⁵

Sv. Simeon – biskup, mučedník, zemřel okolo roku 107, syn Kleofáše a Marie, která byla s ostatními ženami pod Ježíšovým křížem. Za vlády císaře Trajána byl umučen.¹⁵⁶

4.3.1 Ikonografie Panny Marie

Ikonografie je často spjata s tradicemi země a města (čeští zemští patroni, spolupatroni města atd.) V souvislosti s rozvíjejícím se mariánským kultem byly sloupy většinou

¹⁵⁵ Srov. REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha, 1991. 85 s.

¹⁵⁶ Srov. <http://www.katolik.wz.sk/zivotopisy/Februar/Simeon.html>

zasvěceny Panně Marii Neposkvrněného početí (Immaculata), stojící na zeměkouli obtočené hadem s hlavou obklopenou dvanácti hvězdami. ¹⁵⁷

Dalším hojně používaným ikonografickým typem byla Panna Maria jako Madona (z lat. mea domina). Původní význam v italštině byl „má paní“, jako oslovení vznešených žen. ¹⁵⁸ Socha Panny Marie v tomto typu znázornění drží malého Ježíška v náručí nebo na klíně, někdy sedící na trůně. ¹⁵⁹

Ikonografických námětů Panny Marie je více a vznikaly již před obdobím baroka. Jako příklad lze uvést typ Panny Marie Bolestné, např. Deska církvická, kolem roku 1380, s jedním nebo sedmi meči v srdci (Panna Maria Sedmiboletná) a s tváří zrosenou slzami. Poměrně vzácný je námět Panny Marie Osamocené (Soledad), obklopené nástroji Kristova umučení. ¹⁶⁰

¹⁵⁷ Srov. HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha, 1991. s. 411.

¹⁵⁸ Srov. <http://www.maria.cz/Marianska-ucta/Madona>

¹⁵⁹ Srov. REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha, 1991. s. 42.

¹⁶⁰ Srov. ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha, 2006. s. 207.

5 Závěr

Hlavním cílem autora této diplomové práce bylo zmapování mariánských a světeckých sloupů a pilířů na území bývalého okresu Hradce Králové a okresu Rychnov nad Kněžnou. Autor při svém bádání prostudoval značné množství literatury, která s tímto tématem souvisí byť jen okrajově. Odborné literatury, která pojednává o tomto typu památek drobné sakrální architektury, není mnoho. Autoři, zmiňující ve svých dílech tyto sochařské výtvořy a ze kterých bylo možno čerpat informace, uvádí jejich počet neúplný. Mnozí o nich informují velmi stručně. Každý autor se snaží fenomén těchto ojedinělých uměleckých výtvořů pojmut po svém a proto je každá takováto, nebo podobná práce obohacena novým pohledem i informacemi. Práce v terénu je náročná, ale nezastupitelná. Ať se nám může zdát, že sloupy či pilíře jsou na svých místech staticky zasazené a nemění polohu, není tomu vždy tak. V průběhu času je potřeba část těchto památek přemístit z důvodů nutných restaurátorských prací, výstavby komunikací, bytových domů či jiných staveb tzv. občanské vybavenosti. Zásahy vandalů nejsou také zanedbatelné.

Autor této diplomové práce při svém bádání na sledovaném území Královéhradecka našel čtyři umělecké památky tohoto typu. Na Rychnovsku bude další bádání provedeno v budoucnu a lze optimisticky očekávat, že další sloupy a pilíře budou ještě nalezeny. Jedna z nich, v Předměřicích nad Labem, byla jmenována v roce 2007 Ministerstvem kultury ČR kulturní památkou. Jedná se tedy ne o zcela neznámý výtvoř, ale uvedené sochařské dílo ani další nalezené obdobné sochařské výtvořy nebyly v materiálové studii SÚPP uvedeny. Tato diplomová práce si vůbec nečiní nárok na to, aby vyčerpávajícím způsobem mapovala tyto kamenosochařské památky. Je jen snahou o další sumarizaci těchto pozoruhodných uměleckých objektů a rozhodně nemusí být poslední. Na základě vyhodnocení poznatků, které byly při bádání shromážděny, lze konstatovat, že hlavní cíl byl splněn.

Je nepochybné, že při vzniku sloupů měl velký význam mariánský kult i úcta ke světcům. Mariánská úcta má v našem národě hlubokou tradici a tato bývala vyjádřena sochou Matky Boží na vrcholech sloupů v ikonografickém zpodobnění jako Madona nebo jako Immaculata. Mariánské sloupy na náměstích českých měst byly hmotným projevem této úcty a kultu.

Dalším významným cílem byla také snaha zprostředkovat pohled na tato mnohdy hodnotná umělecká díla zájemcům o umění a historii. Přiblížit je i těm, pro které nejsou sledované regiony domovem. Vítaným zjištěním bylo to, že existuje Společnost pro obnovu mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze a Občanské sdružení

Kostel v Uhřínově, které se již dnes mohou pochlubit svojí aktivitou při obnově drobné sakrální architektury. Lze si jen přát, aby podobných nadšenců bylo více.

Před započítím mé práce jsem telefonicky kontaktoval Ing. Ivanu Maxovou, spoluautorku materiálové SÚPP, o sloupu ve Stěžerech. Projevila upřímný zájem o každou novou informaci týkající se mariánských sloupů či světeckých pilířů. Nelze vyloučit, že při autorově úsilí v dalším bádání nebudou další objekty těchto němých svědků historie nalezeny.

„Historia magistra vitae“

Seznam použitých zkratk

AFOR - Archivy farních úřadů okresu Rychnov nad Kněžnou

AM - Archiv města

AMK - Archiv města Kuklen

AMKO - Archiv města Kostelce nad Orlicí

AMO - Archiv města Opočna

AMS - Archiv města Solnice.

AOM - Archiv Obce Máslojedy

FÚ - Farní úřad

MK ČR - Ministerstvo kultury České republiky

MM - Městské muzeum

MMNB - Městské muzeum v Novém Bydžově

OÚ - Obecní úřad

SOkA - Státní okresní archiv

SÚPP - Státní ústav památkové péče

Seznam použité literatury a pramenů

Bibliografie

ATTAWATER, Donald. *Slovník svatých*. 2. vyd. Rudná u Prahy: JEVA, Vimperk: POPYRUS, 1993. 437 s.

ISBN 80-85776-06-5 (PAPYRUS)

ISBN 80-901365-7-5 (JEVA)

BERGDOLT, Klaus. *Černá smrt v Evropě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. 236 s.

ISBN 80-7021-541-0

BLAŽÍČEK, J. Oldřich. *Sochařství baroku v Čechách*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1958. 683 s.

ISBN neuv.

BOHÁČ, Zdeněk a kol. *Poutní místa v Čechách*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Debora, spol. s r.o., 1995. 287 s.

ISBN 80-85923-07-6

BRADNA, Jan; KAVIČKA, Karel. *Praha. Mariánský sloup na Staroměstském náměstí*.

1. vyd. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem ve Velehradě, 2008. 60 s.

ISBN 978-80-86157-23-8

CECHNER, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královéhradeckém*. 1. vyd. Praha: Archeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1904. 198 s.

ISBN neuv.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Přel. pracovní skupina pod vedením Otto Mádra, 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s.

ISBN 80-7192-438-5

GLATZ, C. Anton. *ABC kulturních památek Československa*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1985. 680 s.

401-22-85

GYMPEL, Jan. *Dějiny architektury od antiky po současnost*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Slovart s.r.o., 2008. 120 s.

ISBN 978-80-7391-081-5

HAKENOVÁ, Alena a kol. *Latina pro gymnázia I*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1978. 132 s.

14-538-78

HAKENOVÁ, Alena a kol. *Latina pro gymnázia 2*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1978. 176 s.

14-583-79

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přel. Alan Plzák, 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1991. 518 s.

ISBN 80-204-0202-5

HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. 2. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje a Propagační tvorba Praha, 1980. 317 s.

ISBN neuv.

HORYNA, Vítězslav. *Sloup míru*. 1. vyd. Praha: Vyšlo jako soukromý tisk autora pro osobní přátele, v počtu 333 číslovaných výtisků, výtisk číslo 128, 1947. 104 s.

ISBN neuv.

KÁBRT, Jan a kol. *Latinsko český-slovník*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 483 s.

ISBN 80-04-26000-4

KALISTA, Zdeněk. *Tvář baroka*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 172 s.

ISBN 80-04-25385-7

Katechismus katolické církve. Přel. J. Koláček SJ, 2. doplněné a opravené vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 793 s.

ISBN 80-7192-488-1

KETTNEROVÁ, Drahomíra a kol. *Němčina pro studium při zaměstnání na středních školách*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1982. 556 s.

14-111-82

KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas-východní Čechy*. 1. vyd. Praha: freytag & berndt, 2008. 368 s.

ISBN 978-80-7316-286-3

KROUPA, Jiří. *Škola dějin umění. Metodologie dějin umění I*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 216 s.

ISBN 80-210-1452-0

KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Pocerlinské. Kniha 1*. 1. vyd. Hradec Králové: Balustráda, 1995. 275 s.

ISBN 80-901906-O-X

KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Pocerlínů. Kniha 2.* 1. vyd. Hradec Králové: Balustráda, 1995. 288 s.

ISBN 80-901906-1-8

KUCHARSKÝ, Pavel; QUITT, Zdeněk. *Česko-latinský slovník starověké i současné latiny.* 1. vyd. Praha: LEDA, 2003. 992 s.

ISBN 80-7335-032-7

MALINA, Jiří. *Hradec Králové. Bibliografický průvodce po stavebních, uměleckých a technických památkách.* 1. vyd. Hradec Králové: Krajské muzeum východních Čech v Hradci Králové, 1982. 106 s.

ISBN neuv.

MATĚJÍČEK, Antonín. *Dějiny umění v obrysech.* 1. vyd. Praha: Melantrich, 1948. 245 s.

ISBN neuv.

MAXOVÁ, Ivana; NEJEDLÝ, Vratislav; ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Hradec Králové.* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Jala, 2000. 111 s.

ISBN 80-86234-12-6

MAXOVÁ, Ivana; NEJEDLÝ, Vratislav; ZAHRADNÍK, Pavel. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou.* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Jala, 1999. 1 s. 140

ISBN 80-86234-04-5

NESEJT, František. *České barokní umění.* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. 113 s.

ISBN 80-7041-124-4

ONIANS, John; RYKWERT, Joseph; VESELÝ, Dalibor; VIDLER, Anthony; VLČEK, Tomáš. *Sloup Váza Obelisk.* 1. vyd. Praha: H&H Vyšehradská, s.r.o. a Národní galerie v Praze, 2005. 185 s.

ISBN 80-7319-032-X

ISBN 80-7035-284-1

PAVEL, Jakub. *Dějiny umění v Československu.* 1. vyd. Praha: Práce, 1971. 240 s.

24-054-71

POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 1[A/J].* 1. vyd. Praha: Academia, 1977. 644 s.

403-22-858

POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 2[K/O].* 1. vyd. Praha: Academia, 1978. 580 s.

403-22-858

- POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 3[P/Š]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1980. 540 s.
403-22-858
- POCHE, Emanuel a kol. *Umělecké památky Čech 3[T/Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. 640 s.
403-22-858
- PRAŽÁK, Václav. *Baroko východních Čech*. 1. vyd. Hradec Králové: Garamond, 1999. 119 s.
ISBN 80-902593-0-8
- REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. 85 s.
ISBN 80-7113-045-1
- ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách v 17.-18. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1999. 362 s.
ISBN 80-7184-662-7
- ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakl. Karolinum, 2006. 342 s.
ISBN 80-246-0963-0
- ROYT, Jan. ŠEDINOVÁ, Hana. *Slovník symbolů, kosmos příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 216 s. ISBN 80-204-0740-5
- SLOUKA, Jiří. *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 240 s.
ISBN 978-80-247-2996-1
- ŠORM, Antonín; KRAJČA, Antonín. *Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Antonín Daněk, 1939. 302 s.
ISBN neuv.
- ŠRÁM, Václav. *Paměti městečka Smidar nad Cidlinou*. 1. vyd. Hradec Králové: Nákladem Václava Šráma faráře ve Smidarech, 1904. 384 s.
ISBN neuv.
- ŠRUTOVÁ, Marie, Jana. *Mariánská úcta na prahu třetího tisíciletí*. 1. vyd. Brno: Sypták, 2003. 93 s.
ISBN neuv.
- VLNAS, Vít. *Jan Nepomucký, česká legenda*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. 288 s.
ISBN 80-204-0358-2
- WIDIMSKÝ, František. *Německo-český a česko-německý slovník 1*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1982. 1992 s.

14-479-82

WIDIMSKÝ, František. *Německo-český a česko-německý slovník* 2. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1982. 1019 s.

14-479-82

WONDRÁK, Eduard. *Historie moru v českých zemích*. 1. vyd. Praha: TRITON, 1999. 119 s.

ISBN 80-7254-073-4

ZHOŘ, Igor. *Klíče k sochám*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 199 s.

ISBN 13-883-89

ISBN 80-204-0740-5

ZRŮBEK, Rudolf. *Kamenná svědectví doby. Baroko v kraji Orlických hor*. 1. vyd. Okresní muzeum Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, 1996. 61 s.

ISBN 80-900902-7-3

ŽÁČEK, Jan. *Posvátná místa pražská*. 1. vyd. Praha: BARONET, 2008. 302 s.

ISBN 978-80-7384-039-6

Prameny

Archiv města Kostelce nad Orlicí

Archiv města Kuklen

Archiv města Nový Bydžov

Archiv města Opočna

Archiv města Solnice.

Archiv Obce Máslojedy

Archivy farních úřadů okresu Rychnov nad Kněžnou

Dopis od JUDr. Zdenka Formánka z Občanského sdružení Kostel v Uhřínově, 2010.

Farní kronika Smidary

Farní úřad Nechanice

Farní úřad Rokytnice v Orlických horách, Farní pamětní kniha z roku 1836.

Farní úřad Rokytnice v Orlických horách, Pamětní kniha pečínské lokálie z roku 1841

Informace od pracovníka MM v Dobrušce p. Jiřího Macha.

Informace od starosty Obecního úřadu v Českém Meziříčí p. Josefa Panenky.

Městské muzeum v Novém Bydžově, VÍCH, Jan: Restaurátorská zpráva sloupu se sochou sv. Jana Nepomuckého ve Vysočanech u Nového Bydžova, 2001

Městské muzeum v Novém Bydžově

Městské muzeum v Novém Bydžově, MAŘÍK, Petr: Mikroskopické vyšetření a spektrální analýza ze sochy sv. Jana Nepomuckého, 2000.

Obecní úřad Předměřice nad Labem, Rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky ze dne 30.5.2005. č.j. 1465/2007.

Pamětní kniha města Nový Bydžov, I. díl, 1914-1933.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AMS, Pamětní kniha města Solnice, kniha 2.

SOkA Hradec Králové

Elektronické zdroje informací

<http://www.stezery.cz>

<http://www.katolik.wz.sk/zivotopisy/Februar/Simeon.html>

<http://www.maria.cz/Marianska-ucta/Madona>

Seznam příloh

- Příloha č. 1: mapa bývalého okresu Hradec Králové
- Příloha č. 2: rytina nejstaršího mariánského sloupu v Čechách
- Příloha č. 3: Březhrad
- Příloha č. 4: Hradec Králové, Velké náměstí
- Příloha č. 5: Hradec Králové-Kukleny, Denisovo náměstí
- Příloha č. 6: Hradec Králové, Pardubická ulice
- Příloha č. 7: Hrádek u Nechanic
- Příloha č. 8 Chlumeck nad Cidlinou, Klicperovo náměstí
- Příloha č. 9: Libčany
- Příloha č. 10: Lípa - Chlum
- Příloha č. 11: Loučná Hora
- Příloha č. 12: Máslojedy
- Příloha č. 13: Neděliště
- Příloha č. 14: Nechanice, Pražská ulice
- Příloha č. 15: Nechanice, Husovo náměstí
- Příloha č. 16: Nechanice, křižovatka cest na Nový Bydžov a Hořice
- Příloha č. 17 – 18: Nový Bydžov, Masarykovo náměstí
- Příloha č. 19: Nový Bydžov-Vysočany
- Příloha č. 20: Smidary
- Příloha č. 21: Třebechovice pod Orebem, Masarykovo náměstí
- Příloha č. 22: Benátky
- Příloha č. 23: Lužec nad Cidlinou
- Příloha č. 24: Předměřice nad Labem, „Rozhodnutí Min. kultury ČR“
- Příloha č. 25: Předměřice nad Labem
- Příloha č. 26: Stěžery
- Příloha č. 27: mapa bývalého okresu Rychnov nad Kněžnou
- Příloha č. 28: Bartošovice v Orlických horách
- Příloha č. 29: Bílý Újezd
- Příloha č. 30: Bohdašín - Rokle
- Příloha č. 31: Borohrádek
- Příloha č. 32: Častolovice
- Příloha č. 33: České Meziříčí
- Příloha č. 34: Deštné v Orlických horách

Příloha č. 35: Deštné v Orlických horách
Příloha č. 36: Dobruška, náměstí
Příloha č. 37: Dobruška, Novoměstská ulice
Příloha č. 38: Dobruška, nedochovaný sloup
Příloha č. 39: Javornice
Příloha č. 40: Jedlová v Orlických horách, u kostela sv. Matouše
Příloha č. 41: Jedlová v Orlických horách, místní část Mnichová
Příloha č. 42: Kostelec nad Orlicí, náměstí
Příloha č. 43: Kostelec nad Orlicí
Příloha č. 44: Lhota u Dobrušky
Příloha č. 45: Liberk
Příloha č. 46: Neratov
Příloha č. 47: Olešnice v Orlických horách
Příloha č. 48: Opočno
Příloha č. 49: Panská Habrová
Příloha č. 50: Panské Pole
Příloha č. 51: Pěčín
Příloha č. 52: Podbřezí
Příloha č. 53: Podlesí v Orlických horách
Příloha č. 54: Polom
Příloha č. 55: Potštejn
Příloha č. 56: Rokytnice v Orlických horách
Příloha č. 57: Rychnov nad Kněžnou, u zámku
Příloha č. 58: Rychnov nad Kněžnou, Smetanova ulice
Příloha č. 59: Rychnov nad Kněžnou, nad železniční tratí do Solnice
Příloha č. 60: Říčky
Příloha č. 61: Solnice
Příloha č. 62: Šediviny
Příloha č. 63: Týniště nad Orlicí
Příloha č. 64: Uhřínov pod Deštnou - Velký Uhřínov
Příloha č. 65: Vamberk, u kostela
Příloha č. 66: Vamberk, Júnova ulice
Příloha č. 67: Vamberk, Júnova ulice
Příloha č. 68: Vrbice
Příloha č. 69: Praha, Staroměstské náměstí

Příloha č. 70: Hlava Panny Marie Immaculaty ze zničeného sloupu, odlitek